

**UČINKI PROSTORSKO - UREDITVENIH OPERACIJ Z VIDIKA
INTENZIVIRANJA KMETIJSTVA V OBČINI LENDAVA**

URP Prostorsko usmerjanje družbenih procesov v SRS

11 - 5703 - 506/89

Drago Kladnik

Marjeta Natek

Ljubljana, 1989

1. PORS: 11 - družbena infrastruktura
- 1a. URP: Prostorsko usmerjanje družbenorazvojnih procesov v SRS
11-5703-506-89
2. Naslov programskega sklopa: Geografski vidiki razvoja slovenskih robnih pokrajin
- 2a. Tematski sklop: Učinki prostorsko-ureditvenih operacij z vidika intenziviranja kmetovanja v občini Lendava
3. Izvajalec: Inštitut za geografijo Univerze Edvarda Kardelja
4. Ime in priimek vodje raziskovalne skupine: Drago Kladnik
5. Izvajalci programskega sklopa
Raziskovalna skupina:
 - vodja skupine: Drago Kladnik
 - raziskovalec: Marjeta Natek
6. Predmetna oznaka: SV Slovenija, občina Lendava, kmetijstvo, melioracije, komasacije

FINANCERJI: RSS 343.911.860 do 30.11.

ORS Lendava 13.885.000 (25 % sofinanciranja v času podpisa pogodbe)

Koordinator:

za dr. Rado Kladnik
Drago Kladnik

Direktor:

Rado Genorio
mag. Rado Genorio

IZVLEČKI

KLADNIK Drago

GEOGRAFSKO PROUČEVANJE MEGLE

- Za objavo v: 60, 36 (1989), št. 3-4, tipk., 15 str.

KMEČKI TURIZEM - navodila za proučevanje raziskovalcev na področju geografije.

- Za objavo v: 60, 36 (1989) št. 3-4, tipk., 3 str.

USMERJENOST KMETIJSKE PROIZVODNJE - navodila za proučevanje mladih raziskovalcev na področju geografije

- Za objavo v: 60, 36 (1983), št. 3-4, tipk., 10 str.

NATEK Marjeta

MELIORACIJE IN OKOLJE

- Za objavo v: 60, 36 (1989), št. 3, tipk., 7 str.

STALIŠČE DO POBUDE ZELENIH V ZVEZI Z MELIORACIJAMI

- Za: Komisijo za varstvo človekovega okolja pri Skupščini SRS. Tipk., 5 str.

IZVLEČEK

ABSTRACT

V raziskavi smo kritično ovrednotili učinke melioracij in komasacij na območju občine Lendava. Žal nam pomanjkanje ustreznih podatkov ne omogoča prodreti v globino celotnega spektra proizvodnih odnosov, zato smo si pomagali z indirektnimi pokazatelji. Osnovna ugotovitev je brez dvoma ta, da so učinki izvedenih prostorsko ureditvenih operacij skromni, predvsem zato, ker se upoštevajo modernejši principi kmetovanja, še posebno tržni odnosi v kmetijstvu. Želimo imeti hrano pridelano po tržnih zakonitostih, ki veljajo v zahodni Evropi, ne prizadevamo pa si ustvariti ustreznih input-ov za pridelavo (ustrezna velikost družinske kmetije za posamezne proizvodne usmeritve, preživetje mnogih ljudi je odvisno od dela na zemlji kot dopolnilne dejavnosti slabi produktivnosti v rednem delovnem razmerju, tudi po komasacijah še vedno preveč razdrobljena posest, komasirani so le manjši deleži sicer izredno prostorsko razdrobljenih posesti).

city is too big also after land consolidation have been done; the land of most farms was consolidated only partially, but the rest majority is still outside of that process).

KAZALO

ABSTRACT

.....

ANJA MELIORACIJ IN KOMARCIJ

First of all we have tried to evaluate critically the effects of ameliorations and comasations in Lendava community. Unfortunately the lack of adequate data not enable us to make exact conclusions in productivity, therefore more indirectly indicators have been used. Without any doubt the main statement is that effects of all made spatial operations are modest, mainly because modern princips in agriculture and among them first of all market economy were not taken into account seriously. We want to have production of food, which would follow market productivity which predominate in western Europe countries, but we don't try to establish appropriate input for that (appropriate size structure of familly farms for production of main crops; too many people are still depend upon working on the land as a factor of low productivity on their working places; land scarcity is to big also after land consolidation have been done; the land of most farms was consolidated only partially, but the rest majority is still outside of that process).

K A Z A L O

	Stran
UVOD	1
PREGLED IZVAJANJA MELIORACIJ IN KOMASACIJ V SLOVENIJI	3
PROSTORSKO-UREDITVENI POSEGI NA OBMOČJU OBČINE LENDAVA	7
IZRABA TAL NA MELIORACIJSKO-KOMASACIJSKIH OBMOČJIH	11
KMETIJSKA PRIDELAVA NA MELIORIRANIH IN KOMASIRANIH ZEMLJIŠČIH	17
EKOLOŠKI UČINKI MELIORACIJ IN KOMASACIJ	28
POIZKUS ZASNOVE OPTIMALNEGA KMETIJSKO-PROIZVODNEGA MODELA	34
STRATEGIJA REGIONALNEGA RAZVOJA	46
LITERATURA	54

I. UVOD

Temeljna razvojna usmeritev slovenskega kmetijstva je na razpoložljivem kmetijskem prostoru pridelati več in kvalitetnejše hrane. To pa terja boljše izrabo vseh možnosti za kmetijsko pridelavo, zlasti bolj smotrno izrabo še razpoložljivih kmetijskih zemljišč.

Osrednji problem kmetijskega prostora Slovenije je njegova razmeroma nizka stopnja izkoriščenosti, ki je posledica neugodne zemljiško-posestne strukture, ekstenzivne proizvodnje z nizkimi hektarskimi donosi, opuščanje oddaljenih in težje dostopnih kmetijskih zemljišč in neugodnega vodno-zračnega režima tal na močvirnih, poplavnih in sušnih območjih. Zato je gotovo potrebno premišljeno izboljšanje pridelovalnih možnosti na kmetijskih zemljiščih. Komasacije s katerimi združujemo parcele in zemljiške kose v večje poljske komplekse in melioracije, s katerimi uporabljamo kmetijska zemljišča za intenzivnejšo pridelavo, omogočajo v razmeroma kratkem času doseči večjo pridelavo kmetijskih kultur, zlasti poljščin. Ker pa izvedba navedenih ukrepov terja vrsto zahtevnih posegov v pokrajini, prihaja pogosto do konfliktnih situacij in dvomov o ustreznosti in uspešnosti tako melioracij kot komasacij.

Sodobne oblike agrarne proizvodnje nedvomno prinašajo napredek pri povečevanju pridelka in zmanjšanju vložnega dela, terjajo pa bistveno večja vlaganja kot tradicionalno, ekološko prilagojeno kmetijstvo. Zato mora biti vsakršno poseganje v prostor

premišljeno načrtovano. Kmetijski prostor je prav gotovo tisti prostor, kjer je razvojna dinamika največja, hkrati pa tudi presečišče številnih interesov. Zapiranje takega prostora s strani enega samega razvojnega sektorja nujno vodi v konflikte. Tako se je poleg prvotnega osnovnega cilja, da uporabimo naš kmetijski prostor za kar najbolj učinkovito kmetijsko pridelavo, pojavila zahteva, da kar najbolj dosledno varujemo naravno in kulturno okolje. Ko ti dve zahtevi postavimo za ista zemljišča, pa se največkrat pokaže, da ju ni mogoče uveljaviti v obliki, v kakršni se postavljata. Dejansko različna izhodišča in cilji opredeljujejo to, kar je potrebno razpoznati v pokrajini in kar ima vpliv na končno obliko in značaj melioriranega in komasiranega zemljišča. V dosedanji praksi priprav projektne dokumentacije za melioracijska območja in s tem v zvezi izdelave ureditvenih načrtov, je bilo t.im. krajinsko načrtovanje največkrat izključeno iz faze izdelave projektov in se je omejevalo le na sanacijo ekološko razvrednotenih območij. Posledice tako enostransko izvedenih posegov se kažejo v bolj ali manj številnih negativnih učinkih tako s socialno-ekonomskega kot fizionomskega vidika.

Pri ocenjevanju učinkov smo na osnovi razpoložljivega dokumentiranega gradiva (kartografskega, statističnega, študij, elaboratov itd.), letalskih posnetkov, razprav in intervjujev rekonstruirali območja stare, klasične agrarne pokrajine pred posegi in jih primerjali z obstoječim stanjem. številne pozitivne ekonomske učinke, ki jim v nalogi namenjamo največ pozornosti, spremljajo tudi številne negativne ekološke socialne in druge spremembe.

Obdobje	1975	76-80	81-85	86-90	91-2000
---------	------	-------	-------	-------	---------

OBDOBJE	1975	76-80	81-85	86-90	91-2000
1975	680	784	837	850	15832
1976					420

II. PREGLED IZVAJANJA MELIORACIJ IN KOMASACIJ V SLOVENIJI

Na osnovi zastavljenega programa smo uvodoma pripravili pregled izvajanja agrotehničnih posegov po osmih območnih vodnih skupnostih v Sloveniji. Obseg hidro in agromelioracij ter komasacij je časovno opredeljen po petletnih planskih obdobjih s pomanjkljivimi podatki za prvo obdobje do leta 1973, ko so ob sprejetju Zakona o kmetijskih zemljiščih in Zakona o vodah v Sloveniji začeli sistematično izvajati najprej melioracijska in pozneje komasacijska dela. V tabeli št. 1 je prikazan pregled izvedenih melioracij in komasacij do leta 1985 in njihov program do leta 1990 in 2000. Do leta 1980 so vse oblike agromelioracij vodene skupaj, med letoma 1981-1985 ločimo ničinske agromelioracije in obnove trajnih nasadov, v planskih obdobjih pa so ločeno vodene še hribovite agromelioracije. Po detaljnih podatkih Zveze vodnih skupnosti, Odbora za melioracije in Oddelka za komasacije na Geodetskem zavodu SRS so bile do konca leta 1989 izvedene melioracije na 135 913 ha in komasacije na 46 763 ha zemljišč.

				2395	6001
				2338	6425
			1363	3378	6880
			34	1818	4203
			2286	7534	17500
			1737	7714	13886
	65	609	2263	7298	12200
				4666	8349
				1734	4254
				2338	6425

Tabela št. 1: PREGLED IZVAJANJA MELIORACIJ IN KOMASACIJ V SLOVENIJI

Območna vodna skupnost	do 1973	73-75	76-80	81-85	86-90	86-2000
MURA						
HM - O	90	680	3919	8217	8550	15832
HM - N				240	2520	4520
A - H						
A - N				583	6200	8460
A - OTN				109	543	1318
A			424	740	6743	9778
K				7206	22678	36670
DRAVA						
HM - O	1243	1584	2615	8257	10140	15487
HM - O				178	1520	6670
A - H					3710	8893
A - N				1340	1082	15205
A - OTN				499	1897	4383
A				2996	6690	28482
K				6673	10669	39251
DOLENJSKA						
HM - O		180	296	2234	4438	7142
HM - N					2395	6001
A - H					2338	6425
A - N				1363	3378	6880
A - OTN				34	1818	4203
A				2286	7534	17508
K				1737	7714	13886
LJUBLJANICA-SAVA						
HM - O		65	609	2263	7298	12200
HM - N						
A - H					4666	8349
A - N				229	3774	6854
A - OTN					25	25
A				3081	8465	15228
K				1637	8320	15510

Območna vodna skupnost	do 1973	73-75	76-80	81-85	86-90	86-2000
GORENJSKA						
HM - O			609	90	824	1234
HM - N						150
A - H					2799	6786
A - N				893	848	1168
A - OTN					16	16
A				3085	3663	7970
K				475	1760	3070
SOČA						
HM - O		90	870	3736	3095	6539
HM - N		105	58	150	5696	10508
A - H					5629	12512
A - N						
A - OTN				301	1605	4700
A				4303	7234	17212
K				2992	2244	4667
PRIMORSKA						
HM - O		195	352	1636	3141	5941
HM - N				169	1830	2350
A - H					2974	6054
A - N				563	1429	3774
A - OTN				15	646	1121
A		70	70	3569	5049	10949
K				815	1946	4431
SAVINJSKA SOTLA						
HM - O		482	432	1813	4131	6927
HM - N	70		12	67	906	1516
A - H					4709	7123
A - N					2136	8207
A - OTN				165	300	300
A				1243	7145	15630
K						

SLOVENIJA	do 1973	73-75	76-80	81-85	86-90	86-2000
HM - O	1333	3276	9108	28248	41617	71302
HM - N	70	105	70	804	14867	31715
A - H					26785	56102
A - N				4973	18865	50566
A - OTN				1124	6851	16067
A		70	494	21611	52501	122735
M	1403	3451	9672	50663	108985	225752
K				22735	60012	125383

Legenda:

- HM - O - hidromelioracije - osuševanje
- HM - N - hidromelioracije - namakanje
- A - H - agromelioracije - hribovite
- A - N - agromelioracije - nižinske
- A - OTN - agromelioracije - obnova trajnih nasadov
- A - agromelioracije

Viri:

1. Analiza izvajanja načrta hidromelioracijskega urejanja kmetijskih zemljišč na melioracijskih sistemih v Sloveniji za obdobje 1976-1980. Zveza vodnih skupnosti Slovenije. Odbor za urejanje kmetijskih zemljišč na melioracijskih sistemih. Ljubljana, 1981.
2. Program urejanja zemljišč v SR Sloveniji za obdobje 1981-1985 s prikazom odobrenih investicijskih programov in finančne realizacije pri ZVSS.
Zveza vodnih skupnosti Slovenije, Ljubljana 1986.
3. Skupen program usposabljanja zemljišč za organizirano kmetijsko proizvodnjo v SR Sloveniji za obdobje 1986-1970 in do 2000.
Zveza vodnih skupnosti Slovenije, Odbor za melioracije, Ljubljana, 1986.

III. PROSTORSKO-UREDITVENI POSEGI NA OBMOČJU OBČINE LENDAVA

Do sprejetja Zakona o kmetijskih zemljiščih leta 1973, ki je še podrobneje določal območja agrarnih operacij, je vodno gospodarstvo z regulacijskimi posegi skrbelo le za urejanje vodnega režima vodotokov zaradi poplav. Pred drugo svetovno vojno je stara Jugoslavija na Muri in na njenih pritokih ter na drugih vodotokih z regulacijami reševala le najbolj pereče probleme, ki pa niso mogli preprečiti številnih poplav. Že po drugi svetovni vojni je zaradi pomanjkanja hrane postalo aktualno pridobivanje novih kmetijskih zemljišč. Tako so začeli že bolj sistematično izvajati regulacijska in melioracijska dela ter graditi nasipe na Muri, ki so preprečevali poplave. Vsakoletne poplave so povzročale največ problemov prav v okolici Lendave, kjer se v Ledavo izlivajo še Kobiljski potok, Črnc in še nekaj manjših pritokov. Rešitev je bila v izgradnji 7,5 km dolgega razbremenjenega kanala Ledava - Mura. Ob dograditvi leta 1958 je znašala njegova zmogljivost 108 m³/s.

Od leta 1945 do 1965 so bila opravljena še naslednja večja dela:

- regulacija in čiščenje Ledave od Predanovskega potoka do njenega izliva v Krko,
- regulacija Kobiljskega potoka od deževne meje do izliva v Ledavo
- čiščenja poteka Bukovnica od ceste Genterovci-Radmožanci do Mostja
- čiščenje Radmožanskega kanala
- čiščenje in deloma regulacija Črnega potoka
- čiščenje potoka Črnc od mlina v Mali Polani do izliva v Črni potok

Med leti 1966 - 1970 je imela pri regulacijskih delih zopet prednost Mura, ki je še vedno poplavljala številna naselja. Istočasno so bila opravljena tudi dela pri regulaciji Ledave, Kobiljskega potoka in Črnca.

Ker je Ledava ob visokih vodah še vedno poplavljala, so leta 1974 začeli z gradnjo akumulacije nad Domajinci, ki je bilo dograjeno leta 1979 in je bistveno pripomoglo k blažitvi velikih poplav. V letu 1975 se je pričelo tudi urejanje hudournikov v Lendavi.

Do leta 1980 je bila regulirana Bukovnica od naselja Bukovnica do izliva v Ledavo in Mura na odseku Gaberje - Lakoš, do leta 1985 pa je bila izvedena še regulacija Radmožanskega kanala do ceste Renkovci - Dobrovnik.

Z vsemi navedenimi ukrepi in ureditvami je v precejšnji meri uspelo odpraviti in zmanjšati nevarnost poplav in ustvariti pogoje za še izvedene in planirane melioracije. Za potrebe namakanja pa je bila zgrajena akumulacija na Bukovnici in pred tem na Ledavi. Za namakanje večjih kompleksov pa bi ob morebitni realizaciji večnamenskega projekta vodnogospodarske ureditve in energetske izrabe reke Mure mogoče koristiti njeno vodo (povzeto po članku Kolman Podleska: "Urejanje Mure, Ledave in ščavnice")

Regulirani vodotoki so omogočili začetek melioracijskih del v Pomurju. S sprejetjem zakona o kmetijskih zemljiščih leta 1973 se je začelo načrtno usposabljanje kmetijskih zemljišč za intenzivnejšo pridelavo. Pred letom 1977, so meliorirali le družbena zemljišča, od tedaj pa po enotnih kriterijih ne glede na lastništvo vsa zemljišča, kjer je to dopuščala osnovna odvodnja.

Tabela 2:

MELIORACIJE IN KOMASACIJE NA OBMOČJU OBČINE LENDA VA

Zap. št.	Območje	Leto	Površina v ha
1	Berek	1980	93
2	Riganoc II.	1980	60
3	Motvarjevci-Kobilje	1980	80
4	Riganoc	1974	110
5	Riganoc-Čikolegelu	1975	21
6	Žitkovci	1973	16
7	Kamovci	1981	50
8	Kobilje	1982	80
9	Rastična	1982	37 35
10	Radmožanci-Kasalaš	1978	50
11	Mostje II.	1981	80
12	Radmožanci	1977	150
13	Lendava-Črnc	1981	80
14	Lendava-Črnc	1973	110
15	Gaberje-Lakoš	1976	194
16	Benica	1980	80
17	Motvarjevci-Rastična	1980	114
18	Turško Groblje	1980	50
19	Žitkovci	1980	105
20	Zatak-Pince	1978	230
21	Ujret	1986	114
22	Ginevec	1980	40
23	Lakoško polje	1981	170
24	Linica	1981	82
25	Grad-Marof	1982	25
26	Müzge	1982	120
27	Pince-Dolina	1982	150
28	Borosnjak	1979	80
29	Ginjevec-Borovniški p.	1983	145

Zap. št.	Območje	Leto	Površina v ha
30	Dobrovnik II.	1986	40
31	Kasalaš	1986	20
32	Pašnik-Pince	1984	36
33	Kamovci II.	1988	60
34	Benica-Korung	1984	115
35	Tri mlini	1978	50
36	Dobrovnik, Strehovci	1987	280
	Turnišče	1984	412
Skupaj			3727

Vir:

Zveza vodnih skupnosti Slovenije, Odbor za melioracije
Program urejanja zemljišč v Sloveniji.

IV. IZRABA TAL NA MELIORACIJSKO-KOMASACIJSKIH OBMOČJIH

Na osnovi fotointerpretacije časovno ustrezno izbranih letalskih posnetkov (CAS 75 v merilu 1 : 17 500 in CAS 87 v merilu 1 : 10 000) smo na TK 25 izvedli grobo interpretacijo izrabe tal, kjer smo ločevali naslednje zemljiške kategorije: njivo, travnik, sadovnjak, gozd, močvirje, pozidane površine in vode. Vprašljive ali slabo ločljive kategorije in pojave smo proučili na terenu.

Na 37 območjih so bile do leta 1988 izvedene melioracije in komasacije na površini 3727 ha. Pri tako obsežnih prostorskih posegih je z metodo fotointerpretacije možno dokaj celostno nadzorovati hitro spreminjajoče se pojave in procese ter oceniti njihove fizionomske posledice.

Pri melioracijah ne gre toliko za pridobivanje novih kmetijskih zemljišč, kot za izboljšanje oz. usposabljanje le-teh za intenzivnejšo pridelavo. Pred melioracijami in komasacijami so njivske površine obsegale 2505 ha ali 67,25 % in travniki 973 ha ali 26,13 %, po posegih pa se je delež prvih povečal za 16 % na račun slednjih. Z melioracijo se je zmanjšala tudi površina močvirij iz 44,5 na 7,75 ha (Tabela št. 3).

Podrobneje smo proučili spremembe v izrabi tal na melioracijsko-komasacijskem območju Pince in komasacijskem območju Turnišče, kjer smo vse spremembe prikazali na temeljnih topografskih načrtih v merilu 1 : 5 000 in v tabelah št. 4 in 5).

Tabela 3:

POVRŠINE ZEMLJIŠKIH KATEGORIJ NA MELIORACIJSKO KOMASACIJSKIH
OBMOČJIH V OBČINI LENDAVAL

Zemljiška kategorija	Leto 1975		Leto 1987	
	površina v ha	Delež	Površina v ha	Delež
njiva	2506,5	67,25 %	3134,75	84,10 %
travnik	974	26,13 %	378,5	10,14 %
sadovnjak	1,5	0,04 %		
močvirje	38,75	1,04 %	7,5	0,2 %
gozd	199	5,34 %	196,25	5,25 %
pozidano			4,5	0,13 %
vode	7,5	0,2 %	6,5	0,18 %
Skupaj	3727,25		3728	100 %

Viri: Aerofotoposnetki CAS 75 (M 1 : 17 500)

Aerofotoposnetki CAS 87 (M 1 : 10 000)

Temeljna karta 1 : 25 000, listi: Lendava, Renkovci,

Črenšovci, Pince, Kobilje

Topografski načrti (M 1 : 5 000)

Tabela 4:

POVRŠINE ZEMLJIŠKIH KATEGORIJA NA MELIORACIJSKO-KOMASACIJSKEM OBMOČJU PINCE

Zemljiška kategorija Kategorija	Leto 1975		Leto 1987	
	površine	%	površine	%
njive	55,5	48,6	98,1	86,0
travinje	48,0	42,0	6,8	6
sadovnjak	1,1	1,0	0,7	0,6
grmičevje	0,2	0,2	1,1	1
gozd	2,1	1,8	0,0	0
živice	2,4	2,1	1,7	1,5
pozidane površine	2,2	1,9	2,4	2,1
poti	1,5	1,3	1,5	1,3
kanali	1,0	1,1	1,7	1,5
Skupaj	114,0	100	114,0	100

Vir: Aerofotoposnetki CAS 75 (M 1 : 17 500)
 Aerofotoposnetki CAS 87 (M 1 : 10 000)
 Temeljni topografski načrti (M 1 : 5 000)

Tabela 5:

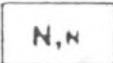

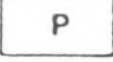

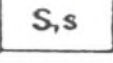

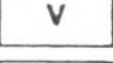

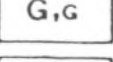

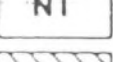

POVRŠINA ZEMLJIŠKIH KATEGORIJ NA KOMASACIJSKEM OBMOČJU TURNIŠČE

Zemljiška kategorija	Leto 1975		Leto 1987	
	površina	%	površina	%
njive	398,6	96,5	400,8	96,7
travinje	5,0	1,2	5,0	1,2
gozd	3,2	0,8	2,2	0,5
grmičevje	0,0	0	0,0	0
živice	0,4	0,1	0,2	0,1
poti	5,3	1,3	5,7	1,4
kanali	0,6	0,1	0,6	0,1
Skupaj	413,1	100	414,5	100

LEGENDA

N.N	NJIVA	2.2	ŽIVICE
T.V	TRAVNIK		NEKLEPUJENA ŽIVA MEJA
F	Aerofotoposnetki CAS 75 (M 1 : 17 500)		POSAMEZNA DREVESA
	Aerofotoposnetki CAS 87 (M 1 : 10 000)		
S.V	SADOVNJAK	VII	VODE IN NEKROVITNO
V	VINOGRAD		CESTA
G.O	GOZD		POLJSKA POT
NT	TRKOLOV NASAD		MELIORACIJSKI JAREK
M	POZDANE PAVESINE		MEJA MELIORACIJSKO-KOMASACIJSKEGA OBMOČJA

LEGENDA

	NJIVA		ŽIVICE
	TRAVNIK		NESKLENJENA ŽIVA MEJA
	PAŠNIK		POSAMEZNA DREVESA
	SADOVNJAK		VODE IN NERODOVITNO
	VINOGRAD		CESTA
	GOZD		POLJSKA POT
	TOPOLOV NASAD		MELIORACIJSKI JAREK
	POZIDANE POVRŠINE		MEJA MELIORACIJSKO - KOMASACIJSKEGA OBMOČJA

PINCE - IZRABA TAL LETA 1975

MERILO 1:5000

VIR CAS 75, M 1:10000

PINCE - IZRABA TAL LETA 1987

MERILO 1:5000

VIR CAS 87, M 1:10000

PINCE - IZRABA TAL LETA 1987

MERILO 1:5000

VIR CAS 87, M 1:10000

- Ž ŽIVICE
- POSAMEZNO DREVO
- S SADOVNJAK
- N NJIVA
- T TRAVNIK
- Gr GRMIČEVJE
- Ži ŽITO
- K KORUZA

Na območju Pince se je nadpovprečno povečal delež njivskih površin (za 37,4 %), ki obsegajo kar 86 % površine celotnega območja. Posledice komasacij pa se kažejo v zmanjšanju velikostne in prostorske razdrobljenosti ter formiranju oblikovno ustrežnejših zemljiških kosov in parcel. Število zemljiških kosov in parcel se je zmanjšalo za 57,1 oz. 53,5 %, karta izrabe tal iz leta 1987 in novi parcelni načrt pa kažeta velikostno in oblikovno ustrežnejše zemljiške kose in parcele (Tabela št. 6).

Melioracijsko komasacijsko območje Pince vključuje 310 zasebnih in 6 družbenih lastnikov. Povprečna površina zemljišča posameznega lastnika v območju znaša komaj 36,7 a, kar je 1/10 povprečne velikosti kmetije in je bilo pred posegi deljeno v 2, 4 zemljiške kose oz. 2,6 parcel, s komasacijo pa dobi vsak lastnik v povprečju 1 zemljiški kos.

Uspešnost melioracijsko-komasacijskega posega kaže tudi odnos prizadetih lastnikov do nove razdelitve zemljišč. Po izdelavi načrta nove razdelitve zemljišč območja Pince je še vedno ostalo 56 pripomb na prejete odločbe. Pripombe smo strnili v 10 kategorij:

- neustrezna lega parcel (14)*
- manj kvalitetna zemljišča (13)
- manjša površina (10)
- onemogočen dostop do parcele (4)
- še vedno razdrobljena zemljišča (4)
- ločene parcele družinskih članov (3)
- neurejena lastnina (3)
- daljša pot do parcele (2)
- nezainteresiranost za parcele v obmejnem pasu (2)
- neustrezna oblika parcele (1)

*(10)število pripomb

Detaljni podatki o komasacijah in podobne pripombe lastnikov zemljišč večine komasacijskih območij kažejo na velike probleme pri izvajanju komasacij in vodenju komasacijskega postopka, ki je ob tako drobni lastniški strukturi in majhnih območjih nujno neučinkovito.

Tabela 6:

DETALJNI PODATKI O KOMASACIJI NA OBMOČJIH PINCE IN TURNIŠČE

		Pince	Turnišče
površina	A*	116,01	412,38
	B*	116,22	412,55
št.parcel	A	819	2040
	B	381	987
št.zemljiških kosov	A	755	1836
	B	324	716
velikost parcel(a)	A	14,16	20,21
	B	30,50	41,80
velikost zemljiških kosov(a)	A	15,36	22,47
	B	35,87	57,62
mreža poti v km	A	1,6	18,1
	B	2,8	19,0
mreža kanalov v km	A	1,5	-
	B	2,7	-

A pred komasacijo

B po komasaciji

Vir: Detaljni podatki o komasaciji
Oddelek za komasacije
Geodetski zavod SR Slovenije

MELIORACIJSKO - KOMASACIJSKO OBMOČJE PINCE

Katastrski načrt, stanje pred komasacijo
Merilo 1:5000

MELIORACIJSKO - KOMASACIJSKO OBMOČJE PINCE

Katastrski načrt, stanje po komasaciji

Merilo 1:5000

V. KMETIJSKA PRIDELAVA NA MELIORIRANIH IN KOMASIRANIH
ZEMLJIŠCIH

Ker je kmetijska proizvodnja vezana na kmetijska zemljišča, ki so del celotnega prostora, je količina, kakovost in cena pridelane hrane tesno povezana z razpoložljivimi kmetijskimi zemljišči, njihovo kakovostjo in kategorijami. V prizadevanjih za čim večjo proizvodnjo hrane in težnjo po samooskrbi smo tako z agrotehničnimi ukrepi, zlasti z melioracijami usposobili številna kmetijska manj produktivna zemljišča. Namen melioracij, ki jih izvajamo povsod v Sloveniji, je predvsem povečanje njivskih površin, kjer je možna intenzivna proizvodnja ekonomsko vrednejših poljščin. V tabeli št. 7 so prikazane površine in pridelki posevkov na območju občine med letoma 1980 in 1988.

Melioracije obsegajo vrsto zahtevnih in drugih posegov v kmetijskem prostoru, ki velikokrat postavlja pod vprašaj ekonomičnost pridelave na teh zemljiščih. Visoka investicijska vrednost naložb v melioracije in komasacije povzroča visoke stroške, ki bremenijo pridelavo na melioriranih zemljiščih. Zato je ta pridelava v primerjavi s pridelavo na normalnih zemljiščih dražja, saj je obremenjena z dodatnimi stroški, ki izvirajo iz naložb v melioracije. To so stroški amortizacije in vzdrževanja. Tako visoko obremenitev pa prenesejo le intenzivna pridelava s konstantno velikimi pridelki.

Ker ne razpolagamo s podatki o kmetijski pridelavi na melioriranih in komasiranih zemljiščih, ocenjujemo njeno usmeritev in obseg na osnovi statističnih podatkov za občino in na osnovi ocen kmetijskih pospeševalcev za TZO Turnišče in TZO Lendavo.

Tabela 7:

POVRŠINE IN PRIDELKI POSEVKOV NA OBMOČJU OBČINE LENDA VA MED
LETOMA 1980 IN 1988

Leto	Površina v ha	Pridelek v q/ha	Površina v ha	Pridelek v q/ha
KORUZA			SILAŽNA KORUZA	
1980	3.990	47,6	306	372,8
1981	4.183	48,5	646	327,1
1982	3.536	67,2	234	340,1
1983	3.956	57,8	714	365,5
1984	4.290	35,5	651	371,1
1985	4.197	53,5	700	352,8
1986	4.927	57,7	782	357,5
1987	4.575	62,9	671	443,8
1988	4.834	49,6	739	316,6
SLADKORNA PESA			KROMPIR	
1980	236	387,9	510	320
1981	487	372,8	570	230
1982	479	518,2	433	209
1983	500	371,4	487	225
1984	585	472,4	533	199
1985	592	331,5	561	175
1986	441	443,2	606	198
1987	589	439,7	524	165
1988	572	484,7	515	123

POVRŠINE IN PRIDELKI POSEVKOV NA OBMOČJU OBČINE LENDAVA
MED LETOMA 1980 IN 1988

Leto	Površina v ha	Pridelek v q/ha	Površina v ha	Pridelek v q/ha
------	------------------	--------------------	------------------	--------------------

PŠENICA

1980	-	-
1981	2.956	27,8
1982	4.391	42,9
1983	3.232	39,5
1984	2.874	44,5
1985	2.743	43,6
1986	2.588	38,8
1987	2.963	43,8
1988	3.115	66,3

JEČMEN

1980	-
1981	172
1982	234
1983	251
1984	207
1985	234
1986	189
1987	155
1988	147

RŽ

1980	-	-
1981	49	19,0
1982	56	20,4
1983	63	23,2
1984	66	26,9
1985	61	20,4
1986	61	25,8
1987	54	19,9
1988	44	28,7

OVES

1980	-
1981	177
1982	41
1983	89
1984	83
1985	137
1986	221
1987	131
1988	78

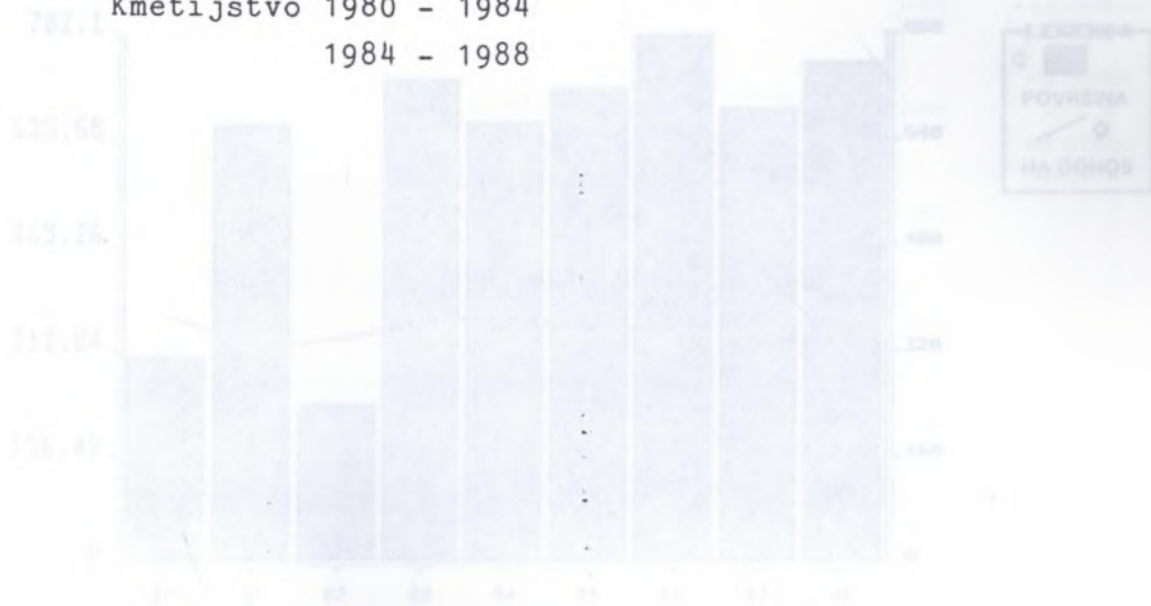
POVRŠINE IN PRIDELEKI POSEVKOV NA OBMOČJU OBČINE LENDAVA
MED LETOMA 1980 IN 1988

Leto	Površina v ha	Pridelek v q/ha	Površina v ha	Pridelek v q/ha
FIŽOL			ZELJE IN OHROVT	
1980	-	-	46	250
1981	-	-	48	134
1982	4	20,0	42	192
1983	5	15,6	34	276
1984	6	62,0	34	267
1985	7	59,3	34	194
1986	11	20,3	33	93
1987	10	18,2	33	158
1988	9	15,6	35	127
KRMNA PESA			ČRNA DETELJA	
1980	40	259	51	84,1
1981	43	284	44	83,2
1982	28	234	61	62,5
1983	47	440	64	73,3
1984	42	469	49	108,6
1985	28	426	57	96,5
1986	39	467	51	100,0
1987	42	361	41	81,5
1988	46	280	31	62,6

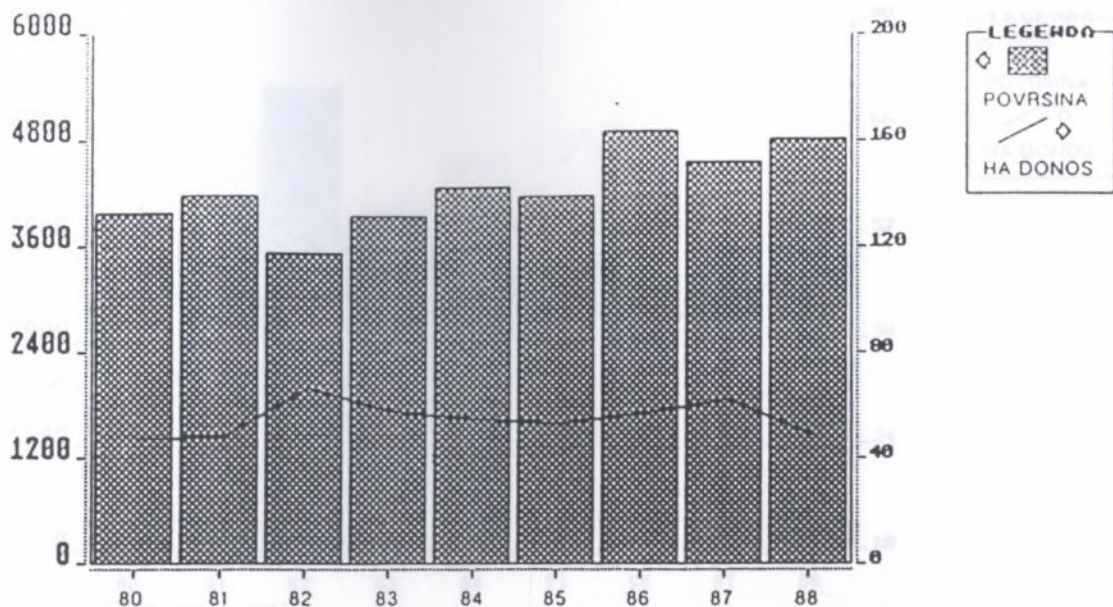
POVRŠINE IN PRIDELKI POSEVKOV NA OBMOČJU OBČINE LENDAVALA
MED LETOMA 1980 IN 1988

Leto	Količina pridelka v 100 kg	Pridelek v q/ha	Površina v ha	Pridelek v q/ha
SENO		MEŠANICA TRAV IN DETELJ		
1980	397.078	63,9	3	65,0
1981	333.848	59,2	3	60,0
1982	398.648	61,7	2	60,0
1983	280.775	44,4	2	50,0
1984	268.120	42,6	3	80,0
1985	246.255	38,8	7	70,0
1986	230.046	40,2	7	62,9
1987	262.948	46,1	7	70,0
1988	199.157	36,0	45	60,0

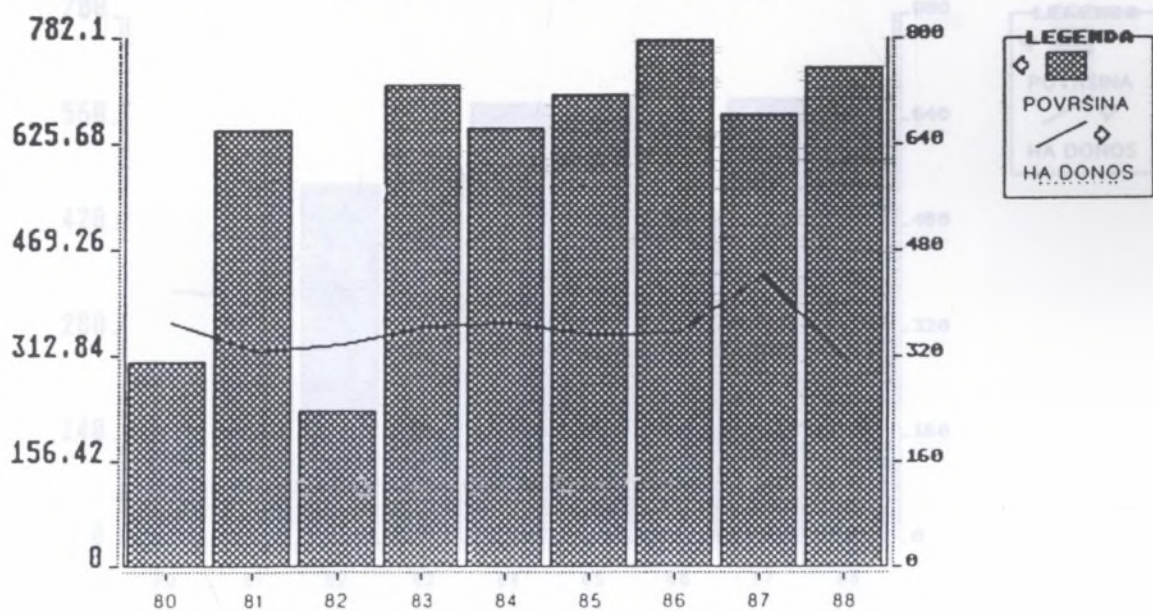
Vir: Statistični podatki po občinah SR Slovenije, 1980 IN 1988
Kmetijstvo 1980 - 1984
1984 - 1988

PRIDELEK KORUZE V OBCINI LENDA VA MED LETOMA 1980 IN 1988

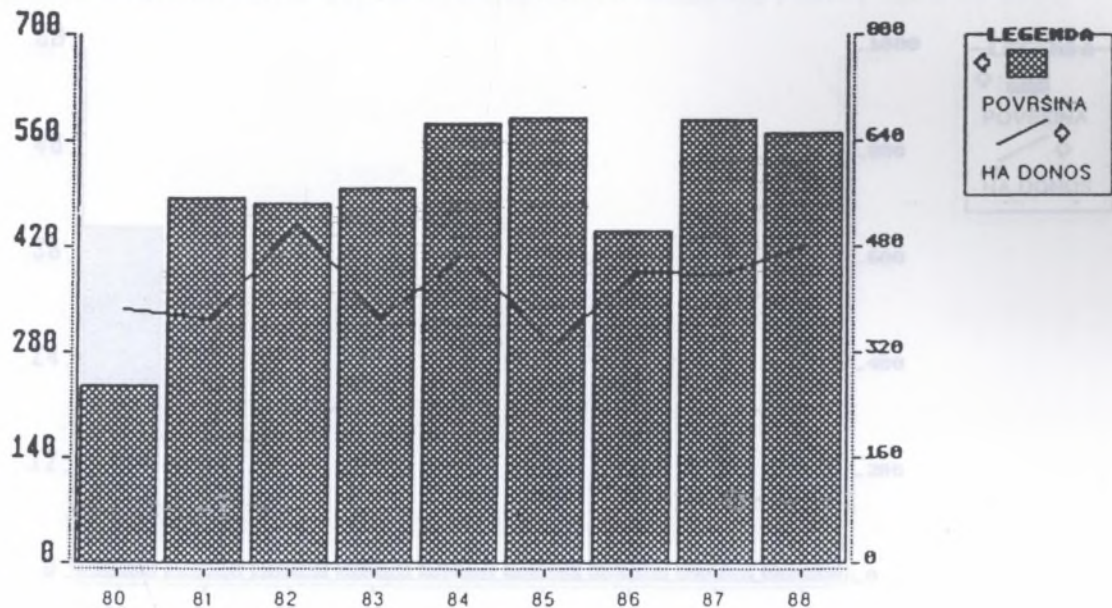
PRIDELEK SILAŽNE KORUZE V OBCINI LENDA VA MED LETOMA 1980 IN 1988

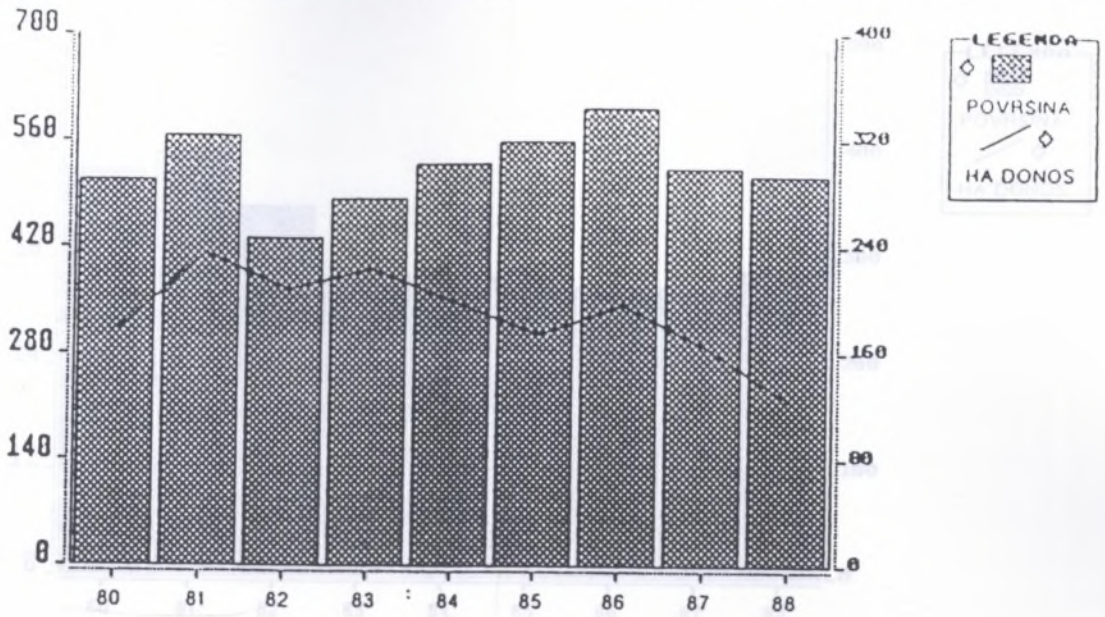
PRIDELEK PŠENICE V OBČINI LENDAVA MED LETOMA 1980 IN 1988

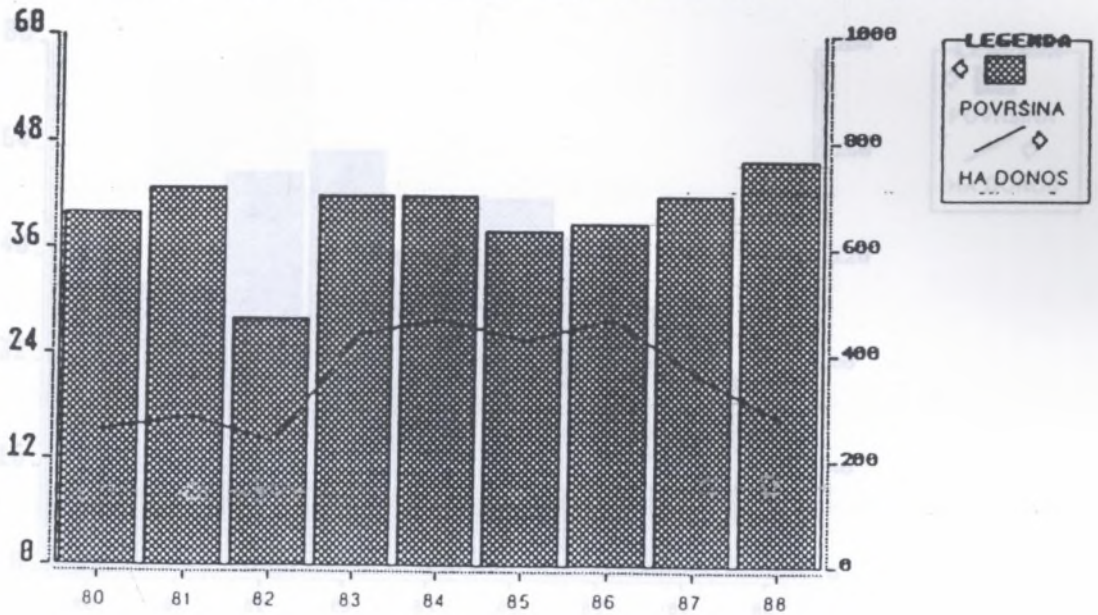
PRIDELEK SLADKORNE PESE V OBČINI LENDAVA MED LETOMA 1980 IN 1988

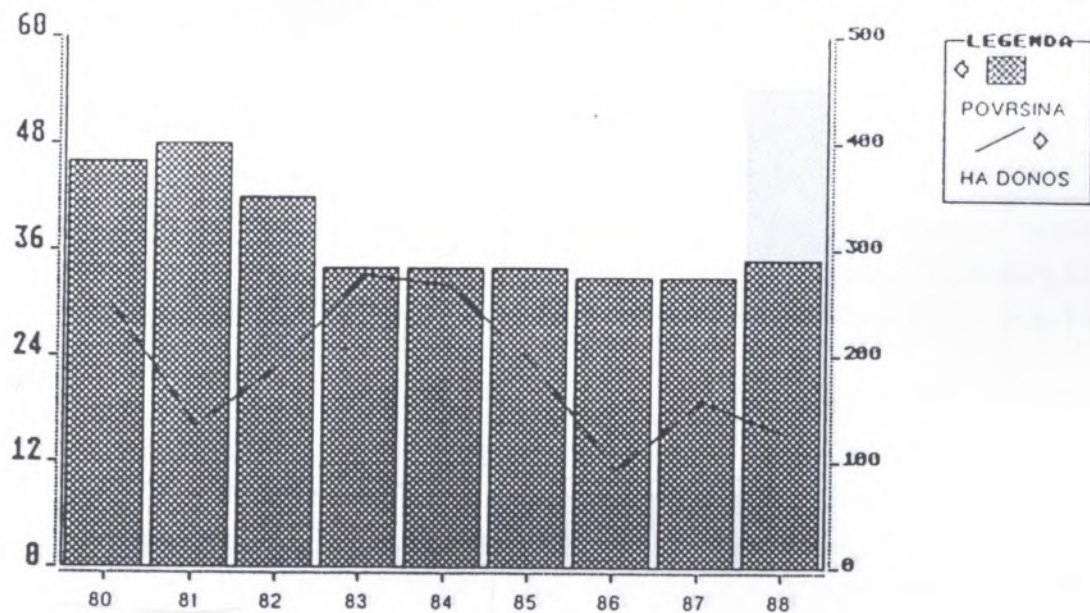
PRIDELEK KROMPIRJA V OBČINI LENDAVA MED LETOMA 1980 IN 1988

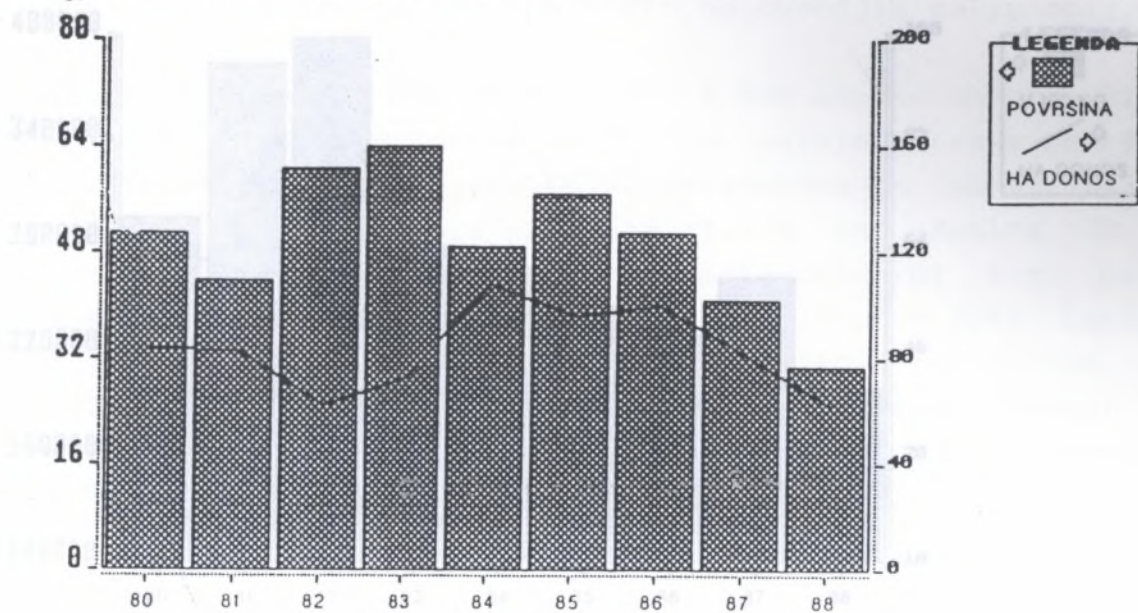
PRIDELEK KRMNE PESE V OBČINI LENDAVA MED LETOMA 1980 IN 1988

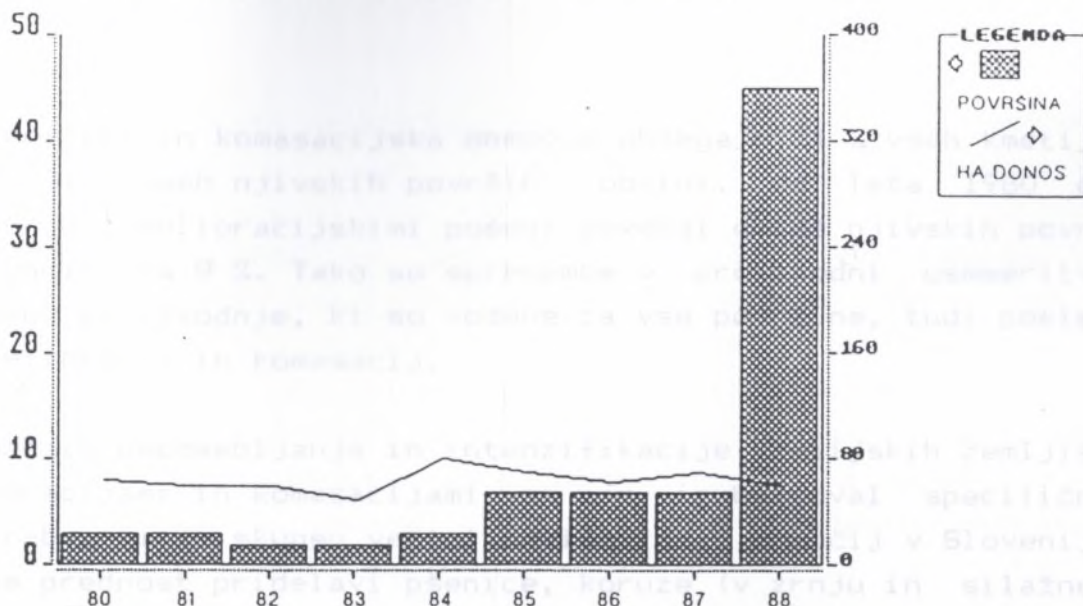
PRIDELEK ZELJA IN OHROVTA V OBČINI LENDAVA MED LETOMA 1980 IN 1988

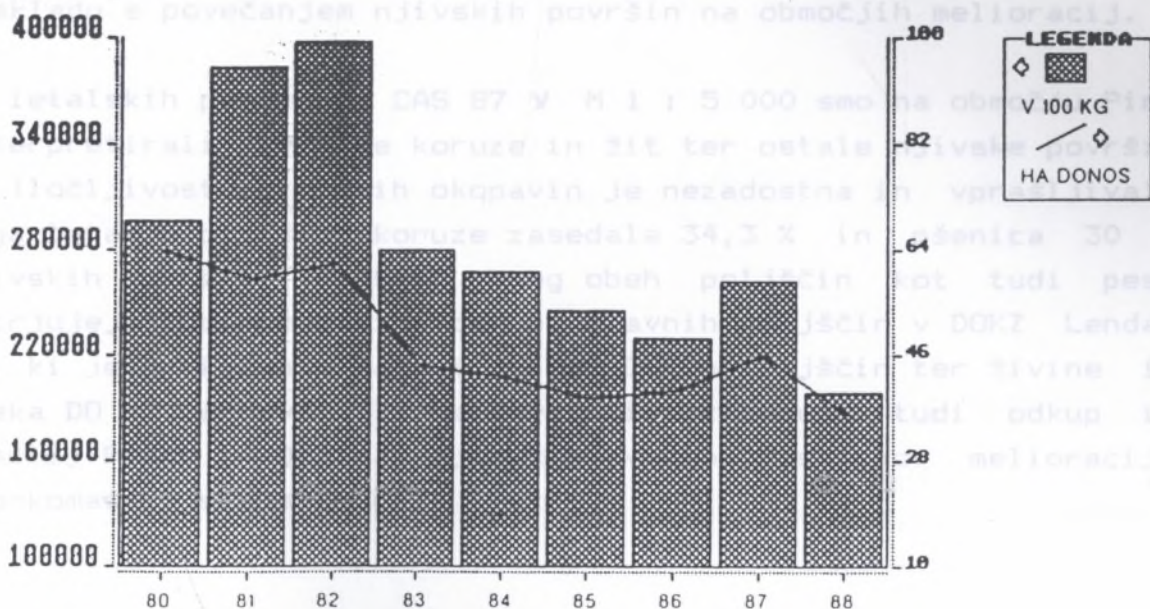
PRIDELEK ČRNE DETELJE V OBČINI LENDAVA MED LETOMA 1980 IN 1988

PRIDELEK MEŠANICE TRAV IN DETELJ V OBČINI LENDAVA MED LETOMA 1980 IN 1988

PRIDELEK SENA V OBČINI LENDAVA MED LETOMA 1980 IN 1988

Melioracijska in komasacijska območja obsegajo 21 % vseh kmetijskih in 31 % vseh njivskih površin v občini. Od leta 1980 do 1988 se je z melioracijskimi posegi povečal delež njivskih površin v občini za 8 %. Tako so spremembe v proizvodni usmeritvi in obsegu proizvodnje, ki so vodene za vse površine, tudi posledica melioracij in komasacij.

Na območjih usposabljanja in intenzifikacije kmetijskih zemljišč z melioracijami in komasacijami se je izoblikoval specifični način rabe, ki je skupen večini melioriranih območij v Sloveniji in daje prednost pridelavi pšenice, koruze (v zrnju in silažne) ter sladkorne pese.

Pri vrednotenju učinkov melioracij in komasacij je zelo pomembna primerjava stanja na melioracijsko-komasacijskem območju pred posegi in po njih.

Tabela in priloženi grafi o pridelavi posameznih poljščin na območju občine kažejo, da se je njihova pridelava povečala tudi v skladu s povečanjem njivskih površin na območjih melioracij.

Iz letalskih posnetkov CAS 87 v M 1 : 5 000 smo na območju Pince interpretirali površine koruze in žit ter ostale njivske površine (ločljivost različnih okopavin je nezadostna in vprašljiva). Tega leta je površina koruze zasedala 34,3 % in pšenica 30 % njivskih površin. Tolikšen obseg obeh poljščin kot tudi pese potrjujejo tudi podatki o odkupu glavnih poljščin v DOKZ Lendava, ki je prikazan v tabeli št. 8. Odkup poljščin ter živine in mleka DO KZ Lendava, TZO Lendava, ki vključuje tudi odkup iz naselij Pince in Dolina, kjer živi večina lastnikov melioracijsko-komasacijskega območja Pince.

Količino proizvedenih pridelkov je ob neki konstantni porabi gnojil in biocidov eden pomembnih pokazateljev ekonomske opravičenosti melioracij. Ker ne razpolagamo s podatki o pridelavi posameznih kultur na območjih melioracij in komasacij, temveč se ti podatki nanašajo na območja občine oz. odkup poljščin in živine na TZO (tabele št. 8,9,10,11), poskušamo delno ovrednotiti posege s primerjavo hektarskih donosov. Takšna ocena ekonomskega vrednotenja je gotovo enostranska in preuranjena glede na kratko obdobje po posegih, vendar ob upoštevanju vloženih sredstev za izvedbo posegov in predvidenih stroškov vzdrževanja kaže na določene rezultate.

OCENA V DC KE LENDAVA

	1981	1982	1983	1984
zrna	646	2.043	2.070	3.520
koruza	135	122	403	3.196
krompir	2.715	3.864	1.708	1.056
sladk.pesa	7.712	6.503	6.950	13.434
prašiči	9.686	9.758	9.122	9.409
ovce	897	853	764	487
goveda	6.927	6.384	5.071	5.877
konj	2.510	2.276	2.177	2.121
skupaj	58.309	57.528	62.734	67.315

1981-87 Lendava

Tabela 8

ODKUP V DO KZ LENDA VA

Vrsta	Enota mere	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
pšenica	ton	646	2.043	2.070	3.568	3.755	3.210	4.900	5.925
koruza	ton	135	122	403	438	1.473	1.206	1.472	3.196
krompir	ton	2.715	3.864	3.708	2.925	3.654	3.136	1.819	1.056
sladk.pesa	ton	7.712	8.503	6.950	9.120	5.827	6.137	12.900	13.434
prašiči	kom	9.686	9.758	9.122	11.263	9.109	5.762	5.373	4.428
	ton	897	853	764	1.017	747	483	505	447
govedo	kom	6.927	6.384	6.071	6.802	5.983	5.445	6.007	5.832
	ton	2.510	2.276	2.177	2.442	2.204	2.025	2.203	2.131
mleko	hl	58.309	57.524	62.734	67.323	70.369	69.106	68.234	71.736

Vir: KZ Lendava

Tabela 9

ODKUP V TZO LENDAVAL

Vrsta	Enota mere	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
pšenica	ton	191	467	482	1.010	1.312	1.130	1.728	2.366
koruza	ton	116	59	270	380	945	677	440	711
krompir	ton	302	429	540	271	161	116	-	-
sladk.pesa	ton	1.117	1.157	566	968	398	438	1.394	1.539
prašiči	kom	1.176	1.405	1.498	2.535	1.283	369	194	149
	ton	109	127	135	220	102	32,6	17	16,8
govedo	kom	1.563	1.542	1.108	1.369	977	805	1.002	901
	ton	466	487	429	421	313	261	296	246
mleko	hl	9.543	9.187	9.164	9.566	9.390	8.752	7.986	8.748

Vir: KZ Lendava

Tabela 10

ODKUP V TZO TURNIŠČE

Vrsta	Enota mere	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
pšenica	ton	81	346	295	394	379	265	538	613
koruza	ton	-	-	-	43	198	18	440	1.294
krompir	ton	1.211	2.017	1.635	1.439	2.092	1.746	1.011	558
sladk.pesa	ton	1.181	1.076	765	783	214	176	1.125	733
prašiči	kom	2.870	3.692	3.667	3.157	4.189	3.116	2.590	1.960
	ton	239	271	270	255	296	215	216	179
govedo	kom	1.265	1.065	1.376	1.248	1.112	1.092	1.174	1.139
	ton	514	418	516	504	476	454	458	467
mleko	hl	10.571	10.150	11.346	12.120	12.580	12.752	12.379	12.875

Vir: KZ Lendava

Tabela 11

NABAVE REPRMATERIALA V DO KZ LENDAVA

Vrsta	Enota mere	1983	1984	1985	1986	1987	1988
gnojila	ton	4.750	4.840	4.900	5.854	6.258	6.068
zašč.sredstva	ton	33,9	36,5	34,7	30,8	23	59
krmila	ton	2.000	1.872	1.387	1.842	1.767	1.051
semena:							
pšenica	ton	189	270	307	325	374	339
koruza	ton	38	43	35	59	40	50
krompir	ton	65	93	50	124	-	10
sladk.pesa	SE	294	354	300	360	583	639

Vir: KZ Lendava

VI. EKOLOŠKI UČINKI MELIORACIJ IN KOMASACIJ

Režim podzemne vode

Za potrebe izvajanja obsežnega programa melioracij na območju občine Lendava je Hidrometeorološki zavod SR Slovenije določil široko mrežo opazovanih postaj, kjer so v času od 1.11.1979 do 31.10.1980 spremljali specifične hidrološke karakteristike vodnega režima. Zbrane podatke so sistematično obdelali, analizirali in primerjali z ugotovitvami desetletnega obdobja (1971-1980).

Podtalnica na obsežnem retenzijskem območju Prekmurskega polja je mešanega izvora, kar pomeni, da se naravno bogati s padavinsko in zaledno vodo ter vodo površinskih vodotokov. Količina ponikle padavinske vode v podzemlje je odvisno od geološke sestave, hidrografskih značilnosti in stopnje propustnosti vodonosnika, vegetacijske pokrovnosti, meteoroloških razmer in ne nazadnje melioracijskih posegov, ki s številnimi jarki in dreni pospešijo njen odtok.

Znatno bogati podtalnico zaledna voda, ki doteka na obravnavano območje iz severozahodne smeri.

Podtalnico napajajo in drenirajo tudi površinski vodotoki. Reka Mura kot največji vodotok največ prispeva k obnavljanju podtalne vode. Infiltracija Mure v podtalje je izrazitejša pri dalj časa

trajajočih visokih vodah Mure. Ko njena gladina upade, del infiltrirane podtalne vode vzdolž bregov zopet odteče nazaj v reko. Ledava infiltrira v podtalnico vodo v manjši meri in le ob nastopu visokih voda. Pri nizkih vodah pa Ledava na celotnem toku drenira podtalno vodo. Vsi ostali potoki, kanali in jarki odvajajo podtalno vodo (Meden S., Režim podtalne vode na melioracijskem območju SO Lendava, Ljubljana, 1981).

Obravnava območje sodi v skupino s plitvo gladino podtalne vode, to je od 0,00 m (površje) do okrog 5,00 m pod terenom. Globina gladine pod terenom je odvisna od reliefne izoblikovanosti in trenutne višine vodne gladine, ki je pogojena z intenziteto napajanja in odtoka podtalne vode ter hidrogeoloških in hidroloških značilnosti na posameznih lokacijah. V času enoletnega opazovanja beležimo nastop višjih voda v jesenskem in zimskem času, najnižje vode pa so bile v poletnih mesecih. Takšen redosled nihanj vodnih gladin ni pravilo, temveč se spreminja.

Podtalna voda se giblje gravitacijsko v sorazmerno dobro vodo-prepustni prodnopeščeni sredini v smeri od SZ proti JV in lokalno ob vodotokih, kjer se podtalna voda in voda v vodotoku medsebojno pretakata.

Rezultati hidrogeoloških raziskav, študije in primerjalne analize dosedanjih ugotovitev pri spremljanju sprememb režima podtalne vode kažejo, da je le-ta eden glavnih vzrokov zamočvirjenosti površin na območju Prekmurskega polja. Vendar pa obsežni regulacijsko-melioracijski posegi, katerih osnovni hamen je osuševanje zamočvirjenih kmetijskih zemljišč in preprečevanje poplav, sprožijo številne manj ugodne spremembe (npr. problemi pri preskrbi z vodo, prevelika izsušenost kmetijskih zemljišč v sušnem obdobju, spremembe v strukturi in številu določenih rastlinskih in živalskih vrst itd.).

Vodotoki

Z regulacijami smo kanalizirali večino Lendavskih vodotokov. S tem se je zmanjšala njihova dolžina in povečal pretok. Povečanje pretoka je tudi posledica hitrejšega odtoka padavinske vode na kmetijskih zemljiščih, ki so preprejena s številnimi jarki in dreni. Hiter odtok in s tem spiranje mineralnih gnojil in zaščitnih sredstev pa povzroča močno onesnaženje vodotokov. Takšna onesnaženost je gotovo tudi posledica velike porabe pesticidov na melioriranih zemljiščih, kjer poskušamo na silo dvigniti produktivnost zemljišč na tleh, ki tudi po melioracijah ostanejo hidromorfna in manj primerna za njivsko izrabo. Črna in otežena in nivali ne posejemo istih pridelovalnih razmer, kot jih imajo po

Rezultati raziskave kakovosti površinskih voda v SR Sloveniji, ki poteka od leta 1986 pod vodstvom Hidrometeorološkega zavoda SR Slovenije kažejo, da sodita Ledava in Črnek med vodotoke, ki sta med najbolj onesnaženimi s pesticidi. Analize vzorcev iz let 1986-1988 so pokazale, da vsebuje voda iz Ledave poleg maščobnih kislin in njihovih estrov ter estrov ftalove kisline še specifičen alkan, fenolove derivate ter herbicide atrasin in talakor (raziskave kakovosti površinskih voda v Sloveniji za leto 1988, hidrometeorološki zavod SRS, ...).

Črnek je precej manj onesnažen kot Ledava. V vzorcih vode sta bila prisotna alkalni benzaldehid ter BHT, ki pa sta najverjetneje produkta razgradnje naravnih organskih materialov.

Talne razmere

Z različnimi posegi v kmetijski prostor smo od leta 1960 v Sloveniji izgubili okoli 50 000 ha najkvalitetnejših zemljišč. Znatno obseg sprememb namembnosti kmetijskih zemljišč se bo nadaljeval tudi v bodoče. Da bi kolikor toliko nadomestili izgubljeno zemljišče, so po letu 1973, ko je bil sprejet Zakon o kmetijskih zemljiščih in Zakon o vodah hidromeliorirali 76 340 ha, od tega osušili 70 729 ha zemljišč. Vendar pa je zmotno prepričanje, da smo oz. bomo z melioracijami, zlasti hidromelioracijami nadomestili zemljišča, ki jih izgubljam z urbanizacijo in drugimi posegi. S hidromelioracijami le delno spremenimo značaj hidromorfne tal (glejev, psevdoglejev), kar pomeni, da je pridelava na melioriranih zemljiščih problematična in otežena in nikoli ne dosežemo istih pridelovalnih razmer, kot jih imajo po naravi terestična tla (A. Stritar, Hidromorfna tla v luči različne izrabe).

Proizvodna sposobnost hidromorfne tal se po izvršenih hidromelioracijah bistveno ne spremeni. To so pokazale tudi terenske raziskave po melioracijah v Vipavski dolini. Za prevrednotenje talnih tipov, ko se spremenijo tudi diagnostični horizonti, je potrebno daljše časovno obdobje. Negativno spremembo pa kaže pojav obsežnih območij antropogenih tal s premešanimi talnimi horizonti, ki so nastala zaradi slabe tehnične izvedbe melioracijskih del.

Mikroreliefne in mikroklimatske spremembe

Čeprav ne razpolagamo s podatki o mikroklimatskih razmerah na melioriranih območjih, sklepamo na njihove spremembe kot logično posledico agro- in hidromeliorativnih posegov. Odstranitev drevesnih in grmovnih mejnih pasov ter travinja je povzročilo povečano jakost vetrov in s tem večji izsuševalni vpliv zlasti v poletnih mesecih, manj zavetnih in senčnih leg in s tem izenačenje osončenosti, zmanjšanje razlik v temperaturi, ozračja in vode itd.

Z geomorfološkega vidika so regulacije in melioracije povzročile preoblikovanja in zlasti uničenje številnih mikro reliefnih oblik: meandri, tolmeni, izgoni, ježe teras, depresije, grape itd. Pojavljajo pa se nove, z estetskega vidika veliko manj zanimive oblike kot kanali, jarki, nasipi itd. Odprava drobnih pestrih pokrajinskih struktur je na najbolj izpostavljenih območjih tudi sprožila erozijo.

Živalstvo in rastlinstvo

Obsežni melioracijsko-komasacijski posegi so povzročili tudi spremembe v strukturi in številu določenih rastlinskih in živalskih vrst.

škodljivi učinki so lahko direktni in pomenijo uničenje določenih rastlinskih in živalskih vrst ali indirektni, kjer so uničeni ali poslabšani življenjski pogoji. Regulacije vodotokov in izsuševanje zamočvirjenih površin so najbolj prizadele vodne in močvirske živalske in rastlinske skupine (npr. raki, školjke, močvirska žaba, želva skledarica, riba evropska umbra itd.) Krečenje gozdov, grmovne vegetacije in združevanje zemljišč v velike monokulturne kose ob uporabi velikih količin biocidov in zgoraj navedeni posegi so močno ogrozili poljsko živalstvo, ki je bodisi izumrlo, se številčno zmanjšalo ali pa preselilo. Mreža obdelovalnih poti in kanalov je presekala nekdanj široki življenjski prostor in otežila ali celo onemogočila povezavo med biotopi.

Na koncu ugotavljamo, da je za izboljšavo kvalitete načrtovanja kmetijskih posegov potrebno vključevanje in upoštevanje znanja in interesov strokovnjakov za naravno in kulturno dediščino, kakor tudi lovcev in ribičev in ne nazadnje interese avtohtonega prebivalstva, ki živijo in bodo živeli v tem prostoru.

Spreske lastništva in značilnosti kmetijske pridelave so vedno bile in bodo, izključno posej bi bilo treba postopoma prilagajati tako, da bi omogočili ustrezniji način pridelovanja. Pri zadevah ni mogoče, da bi omogočili predvsem tako, da bi v danih razmerah z vidika kmetijstva najbolj primerna, istočasno pa se bi morala varovati ravnanja. Z vidika ekonomije kmetijske pridelave je treba upoštevati tudi proizvodnjo kmetijskih izdelkov, dolgoročno in v naravnem in socialnem vidiku pa bi bila škodljiva. Rentabilnost pridelave je treba upoštevati v okviru celostnega ekonomskega vidika.

POISKUS ZASNOVE OPTIMALNEGA KMETIJSKO-PROIZVODNEGA MODELA

Kot izhodišče nam služijo rezultati dveh v preteklih letih opravljenih študij v lendavski občini (Kladnik, 1986 ter Kladnik, 1987) na eni strani ter prizadevanja za moderno tržno usmerjeno kmetovanje zahodnoevropskega tipa na drugi strani. Pri tovrstnih načelnih razmišljanjih smo se oprli na razmišljanja dveh avtorjev (Križnik, 1990 ter Gosar, 1988).

Različne vrste kmetijske rabe tal, še posebej kadar gre za uvažanje različnih intenzivnosti proizvodnje kmetijstva, zahtevajo različno velikost in izoblikovanost obdelovalnih delov posesti.

Posestna sestava naj bi ustrezala vsaj dvema pogojema:

1. Ohranjala ali celo izboljševala naj bi naravno ravnovesje.
2. V danih razmerah naj bi posestna struktura omogočala najboljšo kmetijsko izrabo tal in ustrezen dohodek.

Spremembe lastništva in značilnosti kmetijske pridelave so vedno bile in bodo. Zemljiško posest bi bilo treba postopoma prilagajati tako, da bi omogočili ustreznější način pridelovanja. Prizadevati si moramo, da bi omogočili preobrazbo posesti tako, da bo (v danih razmerah) z vidika kmetijstva najbolj primerna, istočasno pa ne bo rušila naravnega ravnovesja. Z vidika ekonomske rentabilnosti bi kaka drugačna oblika lastništva in proizvodnje lahko sicer dajala lastniku večji dohodek, dolgoročno in z narodnega in socialnega vidika pa bi bila škodljiva. Rentabilnost razumemo v tem primeru s širšega ekonomskega vidika.

Proces spreminjanja agrarne strukture mora torej temeljiti na povečevanju družinskih kmetij (1) z družbenimi zemljišči, ki za družbeno kmetijstvo niso gospodarsko zanimiva ali ne zna uspešno gospodariti na njih (2), z zemljišči nekmetov, ki jih je treba postopno spraviti v promet in v roke poklicnih kmetov, (3) z zemljišči kmetov, ki bodo zaradi slabšega gospodarjenja ali boljše zaposlitve zunaj kmetijstva prepuščali svoja zemljišča uspešnim poklicnim kmetom. Seveda pa moramo računati na to, da bo ta proces trajal več desetletij. V zahodni Evropi, ob veliko ugodnejši posestni strukturi, se je število kmetijskih gospodarstev zniževalo za okoli 3 odstotke na leto, ko je bil ta proces v sedemdesetih letih najintenzivnejši.

Za posodobitev kmetij so potrebni nagli ukrepi. Naštejmo nekatere. Mlajšim kmetom je treba omogočiti primerno povečanje posestva, ne da bi jih to finančno preveč obremenilo. Če bi samo za to morali vlagati velike vsote denarja, bi jih to povsem izčrpalo. Posestno sestavo bi izboljšali posebej tako, da bi omogočil dokup ali najem zemljišča, ki mejijo na njihova posestva. Na tak način bo povečali število uspešnih kmetij na razmeroma preprost način in v kratkem času. Tako bi ohranjali primerno poselitev in ustvarili možnost za uvajanje bolj obsežnih programov regionalnega razvoja. Starejšim kmetom naj bi omogočili, da ostanejo lastniki kmetij in si zagotove socialno varnost, s tem da bi dajali v najem ali prodali svojo zemljo mlajšim kmetom v sosedstvu.

Z davčnimi ukrepi, tj. ekonomsko, naj bi povzročili, da bi zemlja postala breme vsakomur, ki je ne obdela smotrno in ne živi od nje. Izgovori na pravne ovire (zemljiški maksimum in podobno) niso prepričljivi; tudi pri 10-hektarskem zemljiškem maksimumu

bi bilo - ob povprečnih 2,6 ha obdelovalne zemlje na kmetijo - dovolj možnosti za začetek koncentracije. Tako pa žal ne ostane drugega, kot da ugotavljamo povečanje svojega zaostanka za razvitimi evropskimi deželami in še večje težave, ki jih bomo imeli v približevanju Evropi v kmetijstvu.

Dodati pa je treba, da je spreminjanje agrarne strukture sicer pogoj za razvoj kmetijstva, toda odvisno je od razvoja drugega gospodarstva, ki mora "odvečnim" kmetom zagotoviti delovna mesta in primeren zaslužek; mora pa tudi zagotoviti sredstva, ki so potrebna kmetijstvu, da začne in izeplje proces tega prestrukturiranja.

Iz navedenega sledi pomemben sklep: prestrukturiranje proizvodnje je odvisno od poprejšnjega prestrukturiranja posestne sestave; le-ta pa je odvisna od splošnega gospodarskega razvoja:

- zaradi razlike med produktivnostjo evropske in naše kmetije, ki je nižja zaradi zgodovinskega zaostajanja procesa koncentracije zemljišč in je naš splošni gospodarski in ne le kmetijski problem, in ga je zato dolžna reševati družba kot celota, ne le kmetje sami;

- zaradi razlike med censkimi škarjami v kmetijstvu Evrope in v našem kmetijstvu, ki je objektivna posledica našega gospodarskega stanja in politike.

Spremeniti je treba drobno posestno strukturo in oblikovati večje kmetijske obrate, primerne za uporabo sodobne tehnike in tehnologije.

Predlog se utemeljuje z večjo učinkovitostjo zasebnega dela v kmetijstvu. To najbrž velja za nekatere kmetijske dejavnosti, tiste, ki zahtevajo zelo motiviran odnos do dela, ne pa za tiste, pri katerih je možen skoraj industrijski način proizvodnje.

Proces povečevanja naše produktivnosti, ki je zaostala tudi zaradi razdrobljenosti in majhnosti kmetij, bo s koncentracijo zemljišč zelo dolgotrajen. Neposredna konkurenca uvoženih pridelkov brez ustrezne uvozne zaščite domače proizvodnje bi le-to praktično uničila, ne pa spodbudila k povečanju produktivnosti. Premoščanje tistega zaostanka v produktivnosti, ki je posledica zaostanka izboljšanja posestne strukture našega kmetijstva, ne sme biti naložena samo kmetom, ampak jo prek cen in drugih ekonomskih ukrepov za zagotovitev paritetnega dohodka nosi tudi družba kot celota. Družba pa mora imeti opredeljeno politiko in instrumente spodbujanja hitrejše koncentracije zemlje pri poklicnih kmetijah, o čem so zaposlitev dveh delovnih enot na družinski kmetiji potrebni že 55 ha!

Instrumentarij kakovostnega dohodka mora biti usmerjen tako, da bo postopoma pritiskal na manj uspešne proizvajalce, da bodo zemljo oddali tistim proizvajalcem, ki so se pokazali uspešni in ki svojo proizvodnjo želijo razširiti. K bolj diverzificirani strukturi selve v sklopu strofočno utemeljenega kolobarja posev- Primeren dohodek, možnost razvoja kmetije, socialna varnost, urejene življenjske razmere na podeželju bodo odprli perspektivo življenja v kmetijstvu in zagotovili interes kmečkih prebivalcev, da se poklicno ukvarjajo s kmetijstvom. Ta dohodek je odvisen od velikosti kmetije, njegove produktivnosti in od družbene produktivnosti, ki opredeljujejo življenjsko raven ljudi v naši deželi.

Paritetni dohodek ni nekaj stalnega in se spreminja skladno z rastjo produktivnosti v kmetijstvu, z življenjskoravnijo celotnega produktivnega prebivalstva in z razvojnimi poudarki v kmetijstvu. Paritetni dohodek je rezultanta mnogih zunanjih dejavnikov (odnos vhodnih in izhodnih cen, raven prodajnih cen na domačem in zunanjem trgu, družbene materialne spodbude kmetijstvu, davčna politika) in notranjih dejavnikov na sami kmetiji (velikost kmetije, intenzivnost pridelave, tehnologija, dejanska proizvodna struktura itdn.), ki pa jih normiramo na povprečje.

Vemo, da je spreminjanje posestne strukture zelo dolgoročen proces, ki mora potekati brez prisile. S tem pa ni rečeno, da brez ekonomskega pritiska. Potrebne so tudi spodbude, da ta proces pospešimo in tako hitreje zmanjšujemo zaostanek svoje produktivnosti za Evropo. V nasprotnem primeru bi - če bi se morda vključili v Evropo - neposredna konkurenca evropske kmetijske ponudbe praktično uničila naše kmetijstvo. Kajti v Zahodni Evropi je za polno zaposlitev dveh delovnih moči na družinski kmetiji potrebnih že 55 ha!

Zmanjševanje proizvodnih sposobnosti tal, ki se ponekod že kaže kot posledica preozke setvene strukture in premajhne skrbi za bilanco humusa v tleh, zahteva vrnitev k bolj diverzificirani strukturi setve v sklopu strokovno utemeljenega kolobarja posevkov.

Enostransko intenzivno gnojenje le z rudninskimi gnojili, premajhna skrb za ohranitev humusa v tleh in nestrokovna uporaba sredstev za varstvo rastlin in zatiranje plevela že kaže negativne posledice za ekološko ravnovesje.

Bolj moramo iskati energijsko manj zahtevne, naravi bolj prilagojene sisteme kmetovanja, kar zahteva večjo usklajenost in medsebojno soodvisnost živinoreje in poljedelstva glede potreb po gnoju in potreb po krmi. To bo ugodno vplivalo na ohranitev in izboljševanje proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč.

In kakšno je stanje po nekaterih značilnih proizvodnih usmeritvah v zahodni Evropi v državah Evropske gospodarske skupnosti (tabela št. 12)?

Primerjava kaže, da so potrebne velikosti kmetije za doseg paritetnega dohodka, ki pa bazira na tržni usmeritvi, bistveno večji kot pri nas. Naj zgolj za primer navedemo, da je v občini Lendava velikost povprečnega kmečkega gospodarstva le 1,59 ha, od tega 1,36 ha obdelovalnih zemljišč. Razen tega pride na 1 delovno moč v lendavski občini povprečno samo 0,2 ha obdelovalnih površin, iz razpredelnice pa je razvidno, da povprečno v državah EGS prav za nobeno usmeritev ne zadostuje manj kot 1 ha zemljišč na delovno moč, v posameznih primerih pa lahko 1 človek obvladuje tudi do 40 ha zemljišč.

Podrobnejši pregled pokaže naslednje značilnosti:

- zaradi razlik v naravnih pogojih, tradiciji in stopnji družbenoekonomskega razvoja so tudi po posameznih usmeritvah med posameznimi deželami velike razlike;

- zaradi strateških razlogov ob potrebnih subvencijah nekatere države (zlasti Italija in Grčija) uvajajo tudi nekatere usmeritve, ki po produktivnosti ne morejo tekmovati s kmetijsko bolj naprednimi državami;

Tabela 12: POVRŠINE ZEMLJIŠČ (V HA) IN DELOVNE MOČI NA DRUŽINSKIH USMERJENIH KMETIJAH V DRŽAVAH EVROPSKE GOSPODARSKE SKUPNOSTI
PO POSAMEZNIH PROIZVODNIH USMERITVAH V LETIH 1985/86

Usmeritev	žitarice			poljedelstvo			vrtnarstvo			vinogradništvo			sadjarstvo			mlečna živinoreja		mesna živinoreja (na pašni osnovi)			žlahtn.ienje			kcm.b.med rastlinsko produkc.in živinorejo			
	ha	DM	ha/DM	ha	DM	ha/DM	ha	DM	ha/DM	ha	DM	ha/DM	ha	DM	ha/DM	ha	DM	ha/DM	ha	DM	ha/DM	ha	DM	ha/DM	ha	DM	ha/DM
Belgija	-	-	-	35,9	1,59	22,6	1,8	2,32	0,8	-	-	-	6,8	2,50	2,7	22,8	1,48	15,4	29,1	1,51	19,3	5,3	1,32	4,0	24,2	1,61	15,0
Danska	34,1	0,60	56,8	44,4	1,02	43,5	5,1	3,68	1,4	-	-	-	12,2	2,55	4,8	34,1	1,50	22,7	37,2	1,45	23,6	24,3	1,84	13,2	35,3	1,32	26,7
Francija	67,5	1,34	50,4	45,5	1,60	28,4	4,6	2,91	1,6	15,0	1,81	8,3	15,1	2,73	5,5	32,3	1,56	20,6	45,1	1,49	30,3	14,0	1,67	8,4	39,0	1,62	24,1
Grčija	11,9	1,38	8,6	6,2	1,88	3,3	2,3	2,01	1,1	5,7	1,90	3,0	4,8	1,71	2,8	-	-	-	3,6	1,86	1,9	1,5	1,48	1,0	7,1	1,87	3,8
Irska	48,9	0,95	51,5	53,3	1,69	31,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32,8	1,46	22,5	40,6	1,25	32,5	-	-	-	58,6	1,64	35,7
Italija	22,3	1,38	16,2	9,0	1,67	5,4	2,7	2,38	1,1	5,8	1,53	3,8	6,4	1,52	4,2	15,3	2,06	7,4	23,6	1,93	12,2	7,7	2,29	3,4	15,1	1,93	7,8
Luksemburg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4,2	2,19	1,9	-	-	-	49,3	1,62	30,4	52,1	1,74	29,9	-	-	-	43,0	1,67	25,7
Nizozemska	-	-	-	40,6	1,66	24,5	3,9	3,60	1,1	-	-	-	7,1	2,43	2,9	25,4	1,59	16,0	16,6	1,56	10,6	5,4	1,40	3,9	18,1	1,47	12,3
Portugalska	27,8	1,60	17,4	15,4	2,30	7,0	4,2	2,30	1,8	9,0	2,10	4,3	12,0	1,80	5,7	5,8	2,40	2,4	13,2	1,80	7,3	2,9	2,10	1,4	29,1	2,60	11,2
Španija	72,4	1,10	65,8	20,1	1,11	18,1	3,4	2,12	1,6	18,5	0,94	19,7	17,9	1,25	14,3	19,3	1,70	11,4	27,4	1,59	17,2	7,9	0,97	8,1	43,0	1,15	37,4
V.Britanija	120,9	2,36	51,2	145,3	4,19	34,7	13,6	5,14	2,6	-	-	-	26,7	4,83	5,5	57,8	2,22	26,0	303,2	1,82	166,6	17,7	3,30	5,4	105,8	2,92	36,2
ZRN	40,9	1,49	27,4	39,1	1,81	21,6	1,9	3,72	0,5	7,3	2,14	3,4	9,9	4,57	2,2	26,6	1,63	16,3	27,3	1,63	16,7	24,0	1,58	15,2	28,3	1,64	17,3
EGS - SKUPAJ	42,9	1,37	31,3	19,9	1,76	11,3	4,2	3,22	1,3	9,1	1,70	5,4	6,6	1,74	3,8	29,9	1,68	17,8	63,8	1,63	39,1	11,9	1,89	6,3	27,4	1,77	15,5

Vir: Die Lage der Landwirtschaft in der Gemeinschaft, Bericht 1987

- v Veliki Britaniji se ob najeti delovni sili kaže večja ekstenzivnost pridelave, za katero so potrebne večje površine;
- v Španiji in deloma na Portugalskem so še vedno prisotni vplivi nekdanje pridelave v okviru latifundijskega sistema;
- razlike v površinah za posamezne usmeritve se ob upoštevanju obremenjenosti delovne sile zmanjšajo, čeprav so še vedno občutne;
- gledano razvojno in upoštevanje naravni potencial je našim razmeram še najbližje stanje v Zvezni republiki Nemčiji.

Za formiranje modela v občini Lendava so pomembna zlasti naslednja izhodišča:

- naravna primernost je komparativno z ozirom na celotno republiko brez dvoma usmeritev v poljedelstvo;
- upoštevanje agrarno prenaseljenost bi veljalo forsirati delovno intenzivne proizvodne usmeritve (vrtnarstvo, zelenjadarstvo);
- potrebno je zagotoviti iz strateških razlogov določeno stopnjo prehranske samooskrbe (bodisi v okviru SRS, bodisi SFRJ), kar ponovno narekuje usmeritev v ekstenzivnejše oblike poljedelstva;
- zaradi potreb po organskih gnojilih se ne sme zanemarjati živinoreja;
- možno je uvajati intenzivno svinjerejo na osnovi usmeritve v pridelovanje koruze;

- vinogradništvo bo zaradi tipičnega življenjskega vzorca slej ko prej ostalo domena "hobby" kmetijstva, čeprav postopna polarizacija na čisto kmečko in nekmečko prebivalstvo dolgoročno ne izključuje tudi uvajanja tovrstne usmeritve z ugotavljanjem polne zaposlitve;

Tla Skupaj (ha) Njivna (ha) Travnika (ha) Silivna (ha) Jih (ha)

- dolgoročno je možno pričakovati večje potrebe po pridelovanju biohrane, kar pomeni, da so upoštevaje višje cene tovrstnih pridelkov, a površinsko ekstenzivnejšo pridelavo (delovno pa bolj intenzivno) potrebne nekoliko večje površine za doseganje paritetnega dohodka po posameznih usmeritvah.

Ic	12,72	1,42	11,30	20,10	6,4
II	9,27	74,8	1,79	19,80	4,6

Vir: Obdelovanje socioekonomskih proizvodnih sistemov za racionalno koriščenje kmetijskega prostora. Kmetijski inštitut Slovenije, 1980.

- Tipi: Ia - Priraja slika na čistem travniškem gospodarstvu; paša v letnem obdobju; trava se ne silira.
- Ib - Priraja slika na čistem travniškem gospodarstvu; paša v letnem obdobju; siliranje trave.
- Ic - Priraja slika na travniškem gospodarstvu z omejeno površino njeve silažno koruzo; paša v letnem obdobju; siliranje trave.
- II - Njivsko gospodarstvo; koruzna silaža stori vsaj leto; poleti lucerna v hlevu.

Tabela št. 13: Potrebe kmetijske površine modelov kmetij za prirejo mleka pri nas (v ha) ob polni zaposlitvi dveh delovnih moči

Tip	Skupaj(ha)	njiv(ha)	travinja(ha)	št.krav,ki jih lahko redi kmetija	ha/delovno moč
Ia	13,40	-	13,40	20,24	6,7
Ib	12,61	-	12,61	20,48	6,3
Ic	12,72	1,42	11,30	20,10	6,4
II	9,27	74,8	1,79	19,80	4,6

Vir: Obdelovanje socioekonomskih proizvodnih sistemov za racionalno koriščenje kmetijskega prostora. Kmetijski inštitut Slovenije, 1980.

- Tipi: Ia - Prireja mleka na čistem travniškem gospodarstvu; paša v letnem obdobju; trava se ne silira.
- Ib - Prireja mleka na čistem travniškem gospodarstvu; paša v letnem obdobju; siliranje trave.
- Ic - Prireja mleka na travniškem gospodarstvu z omejeno površino njiv za silažno koruzo; paša v letnem obdobju; siliranje krme.
- II - Njivsko gospodarstvo; koruzna silaža skozi vse leto; poleti lucerna v hlevu.

Pri nas se doslej s to problematiko še nismo dovolj ukvarjali. Obstajajo le poskusi modelov Kmetijskega inštituta Slovenije za mlečno in mesno živinorejo (tabela št. 13), ki pa jih zaradi zgoraj navedenih izhodišč ne moremo prenesti za potrebe načrtovanja kmetijstva v občini Lendava. Čeprav gre za modele, stare skoraj 10 let, ko prizadevanje za tržno naravnano kmetovanje in zagotavljanje paritetnega dohodka še ni bilo tako močno izraženo, je očitno, da današnja zemljiško-posestna struktura niti približno ne odgovarja postavljenim zahtevam, pa čeprav so modeli zasnovani tako, da dosegajo le polovico normativov z ozirom na stanje v zahodni Evropi. In pri tem je pri nas še pretirana zemljiška razdrobljenost.

Skupaj bi torej kmetovanje na usmerjenih družinskih kmetijah

Vzemimo, da potrebujemo za polno zaposlitev dveh delovnih moči za usmeritev v žitarice 50 ha, v poljedelstvo 20 ha, živinorejo 35 ha, vrtnarstvo 3 ha in vinogradništvo 7 ha. Na razpolago imamo v zasebnem sektorju 10505 ha njiv, 5196 ha travnikov, 480 ha ekstenzivnih sadovnjakov (paša), 419 ha pašnikov in 614 ha vinogradov. Skupaj torej 16795 ha obdelovalnih oziroma 17214 ha kmetijskih površin. Kaj to pomeni?

Javnosti tudi obremenitev z gospodinjstvi in opravi v prihodnos-

Če polovico njiv namenimo usmeritvam v pridelavo žitaric vidimo, da je potrebno usmeritev v to smer 105 kmetij, kar nudi zaposlitev 210 čistim kmetom. (Kladnik, 1986) Je bilo leta 1981 v

kmetijstvu zaposlenih 1162 moških in 895 žensk, skupaj torej

25 % njivskih površin nemenimo usmeritvam v poljedelstvu, v kar je potrebno usmeriti 131 kmetij ali 262 zaposlenih. ebno poklicno

preusmerjati. Dodaten dohodek ali pa samo samozkrbna funkcijo

5 % njivskih površin namenimo usmeritvam v vrtnarstvo, kar narekuje usmeritev za 175 kmetij ali 350 zaposlenih.

Preostalih 20 % njivskih površin naj bo namenjenih za mesno in mlečno živinorejo, za katero je na razpolago še 6095 ha današnjih travnikov in pašnikov, pa tudi ekstenzivnih sadovnjakov. Iz navedenih številk sledi, da je v govedorejo možno usmeriti 234 kmetij in na ta način zaposliti 468 ljudi.

Če preoblikujemo vlogo vinogradništva (kar bi bilo zaradi tradicije in že postavljenih objektov zelo težko), bi bilo možno na razpoložljivih vinogradih zagotoviti 88 usmerjenih kmetij ali 176 zaposlenih. Te opcije v zaposlitveni bilanci ne bomo upoštevali.

Skupaj bi torej kmetovanje na usmerjenih družinskih kmetijah polno zaposlovalo 1290 prebivalcev ali 4,8 % današnje populacije. Če bi upoštevali, da bodo kmečke ženske zaradi vzgoje otrok in predvsem gospodinjskih opravil lahko svoje delo opravljale le 75 %, bi bilo na ta račun možno delno zmanjšati potrebe kmetije (ob znižanju paritetnega dohodka) in na ta način še dodatno zaposliti 160 ljudi. Vendar ta opcija ni realna, saj je računati, da se bo zaradi avtomatizacije in širjenja storitvenih dejavnosti tudi obremenitev z gospodinjskimi opravili v prihodnosti zmanjšala.

Po rezultatih raziskave (Kladnik, 1986) je bilo leta 1981 v kmetijstvu zaposlenih 1162 moških in 895 žensk, skupaj torej 2057 prebivalcev v starostni skupini 20-39 let. Seveda je kmetovalo še precej starejših, ki pa jih ne bi bilo potrebno poklicno preusmerjati. Dodaten dohodek ali pa samo samooskrbno funkcijo pa je s kmetovanjem ustvarjalo še mnogo več ljudi, ki pa se naj bi v celoti zaposlili izven kmetijstva.

Iz navedenega sledi, da bi bilo potrebno na novo zagotoviti okrog 800 delovnih mest, obenem pa poskrbeti za bolj produktivno zaposlitev že zaposlenih. Ustroj delovnih mest naj bi slonel na krepitvi storitvenih dejavnosti in podjetništvu.

Možne so tudi variante z uvajanjem dopolnilnih dejavnosti, ki bi zagotavljale paritetni dohodek na ustrezno manjših kmečkih gospodarstvih, omogočale pa bi polno zaposlitev dveh delovnih moči.

STRATEGIJA REGIONALNEGA RAZVOJA

Regionalni razvoj je zasnovan na potrebah po temeljitem prilaganju modernim tržnim zakonitostim zahodnoevropskega tipa. Če se že spogledujemo in hočemo zgledovati po pridobitvah gospodarskega sistema v državah EGS in EFTA, potem moramo tudina področju kmetijstva in razvoja podeželja naš razvoj prilagoditi modernim tokovom z orientacijo na pridelavo tržnih viškov. Le ob uvajanju ustreznih IN PUT-ov, ki bodo omogočali željene, evropskim normativom prilagojene OUT PUT-e, bomo lahko posodobili naše kmetijstvo in podeželje. To pa pomeni maksimalno 5-10 % zdravega kmečkenga prebivalstva, delujočega na ustrezno velikih, zaokroženih in opremljenih družinskih kmetijah, ki bodo omogočile pridelavo živeža po "svetovnih" cenah. Dokler tega ne bomo dosegli, bodo stalno tarnali tako kmetje kot potrošniki. Prvi o prenizkih, drugi pa o previsokih cenah.

Seveda pa prilagajanje samo v kmetijstvu ne prihaja v poštev. V bistvu je potrebno prilagajanje vsega družbenopolitičnega sistema in še posebno proizvodnih odnosov v sekundarnem in terciarnem sektorju in opustitev določenih neproduktivnih programov, ki povečujejo družbeno režijo.

Šele po uspešni izvedbi tega dela prilagajanja je možno uspešno izboljševati razmere v kmetijstvu. Vsestranska gospodarska uspešnost in zadostna produktivnost v industriji ter drugih proizvodnih dejavnostih sta predpogoj, da bo človek lahko dostojno živel zgolj od ene same zaposlitve (bodisi v kmetijstvu, bodisi zunaj njega), da se bo njegov nečloveški napor za preživetje in za zagotovitev materialnih dobrin lahko zreduciral na normalno, a delovno učinkovito obremenjenost.

Ker so Prekmurske vasi velike, zahteva takšno predvidevanje. Če kje, potem so v Pomurju ugodni naravni pogoji za prilagajanje perspektivnih družinskih kmetij modernim agrotehničnim normativom, ki veljajo v deželah tržne ekonomije. Relief ni ovira za nastanek modernih proizvodnih obratov. Seveda je potrebno načelo postopnosti, a pretirano prizadevanje za upoštevanje regionalnih specifičnosti vseh vrst (predvsem pa tistih, ki vplivajo na uveljavljanje tržnega gospodarskega modela), ne pomeni nič drugega kot beg pred nujnimi posegi in prelaganje problemov na naslednje generacije. Prav neresno je priseganje na tržno ekonomijo brez prizadevanja za zagotavljanje pogojev, ki bi naše gospodarstvo (in tudi kmetijstvo znotraj njega) soočili s kruto stvarnostjo svetovnega tržišča. Doklej in za kakšno ceno še si bomo izmišljali nove in nove našim razmeram prilagojene rešitve, ko pa imamo priložnost že čez prvo mejo na severu videti uspešno delujočo ekonomijo in bogatejšo družbo?

... tako bo potrebno izboljšati javni prevoz, ker promet z osebnimi vozili ne bo pokrival vseh potreb.

Mar ne bi kazalo postopoma povezati tega modela in znotraj njega iskati in prilagajati nekatere res najbolj tipične posebnosti, ki pa naj imajo slejkoprej v prvi vrsti značaj etničnih in etnoloških vrednot? Bržčas bi prav ta specifičnost pomenila dodatno obogatitev prevzetih programov.

Kaj prinašajo željene usmeritve v strategiji regionalnega razvoja? Brez dvoma je ena osnovnih postavk zahteva po temeljiti reorganizaciji vaških naselij. Kraj bivanja sedanjega nekmečkega živilja, deagrariziranega polkmečkega prebivalstva ter preostalega kmečkega prebivalstva bo ob sedanjih trendih nizkega naravnega prirastka ali celo njegove stagnacije, upošteva že zgrajen stavbni fond, v večini primerov ostala vas.

Prostorska organizacija vaških naselij

Ker so Prekmurske vasi velike, zahteva takšno predvidevanje zagotovitev dodatnih delovnih mest. Le-to bi bilo deloma (sekundarni sektor) potrebno locirati v že obstoječe industrijske centre (Lendava, Turnišče). Zaradi znižanja stroškov, preostanek viška delovne sile pa bi bilo potrebno zaposliti v domačih vasesh. Preurejena današnja gospodarska poslopja nudijo dobro osnovo za proizvodno (kooperacijsko) in storitveno obrt. Zlasti slednjo bi lahko deloma locirali tudi v prenovljena vaška jedra. Potrebno bo posvetiti veliko pozornost razvijajočemu se podjetništvu in v ta namen izboljševati infrastrukturo (predvsem telefonijo).

Še v večjem obsegu se bodo pojavljale dnevne migracije. V ta namen bo potrebno znatno posodobiti cestno omrežje, ki naj bi dovoljevalo hitrejše gibanje. Razmisliti bi veljalo tudi o istemu obvoznici mimo posameznih naselij. Prav tako bo potrebno izboljšati javni prevoz, ker promet z osebnimi vozili ne bo pokrila vseh potreb.

Celoten koncept regionalnega razvoja zahteva organiziran pristop, temelječ na ureditvenih načrtih, ki bodo zagotavljali celovit razvoj posameznih naselij. Vsestransko je potrebno upoštevati potrebe avtohtonega prebivalstva, vasi in celotne regije, a tudi maksimalno varovati kmetijske proizvodne potencialne. Usklajen instrumentarij potrebnih ukrepov mora temeljiti na različnih politikah (prostorski, ekonomski, socialni, ekološki) in njihovih segmentih, ki so lahko le deloma rezultat lokalnih prizadevanj. V prvi vrsti slonijo na intenzivni družbenoekonomski preobrazbi vse naše družbe, zato je potrebno tovrstna prizadevanja ne le podpirati, ampak jih tudi pospeševati. *naših specifičnosti in naravnih virov.*

Prostorska organizacija vaških naselij *et ekološke ovesččnosti ljudi,*

Obnova vasi sega daleč čez okvir renoviranja fasad. Ko govorimo o obnovi vasi, mislimo predvsem na prostorske, ekonomske, ekološke, socialne in kulturne dimenzije. Gre torej za mnogovrstne aktivnosti, ki ne vključujejo zgolj vasi, ampak tudi njeno prebivalstvo ter celotno podeželje.

Upošteva se verjetno usmeritev kmetijstva na osnovi prilagajanja
Korenite spremembe v življenju na vasi ogrožajo podeželsko okolje, ekonomske in ekološke osnove, tradicionalni življenjski vzorec in kulturno identiteto. Obnova vasi in podeželja daje možnost za obnovitev vasi v smislu prilagajanja novim proizvodnim odnosom v kmetijstvu ter njenim funkcijam v smislu bivalnega oziroma zaposlitvenega območja ter morebitnim centralnim funkcijam. Sanacija in revitalizacija vasi ter podeželja nasploh naj bi upoštevala načelo postopnega, a neizbežnega prilagajanja modernim družbenoekonomskim tokovom, doprinesla k harmonični sintezi starega vaškega jedra, novih in tudi predvidenih delov vasi.

Prizadevanja bi lahko usmerili skozi Evropsko skupnost za obnovo vasi in podeželja, ki sega s svojimi bogatimi izkušnjami in aktivnostmi na naslednja področja (Štefanič, 1989):

- deluje v smeri motiviranja podeželjskega prebivalstva k večjemu vrednotenju in ponovnemu oživljanju njihove kulturne in socialne identitete,

- trudi se ustvariti aktiven gospodarski prostor ob upoštevanju regionalnih posebnosti (ne regionalnih gospodarskih specifičnosti) in naravnih virov,

- opozarja na ekološke zveze, na nujnost ekološke osveščenosti ljudi,

- oblikuje ukrepe primerne za vas in podeželje ne samo z upoštevanjem zgradbenih elementov iz preteklosti, temveč predvsem z upoštevanjem sedanjega stanja in usmeritev v prihodnosti.

Upoštevanje verjetno usmeritev kmetijstva na osnovi prilagajanja modelu tržne usmeritve zahodnoevropskega tipa, se porajajo za vaška naselja v Pomurju (zlasti v ravninskem delu) in s tem tudi v občini Lendava predvsem naslednje štiri variantne rešitve:

- izločanje zaradi kmetovanja v sami vasi moteče funkcije nekmetško prebivalstvo,

- izločanje zaradi kmetovanja v sami vasi zaradi koncentracije,

- izločanje zaradi vpliva na okolje,

1.) V starem vaškem jedru se prepletata kmečki in nekmečki element s pripadajočimi gospodarskimi poslopiji

prednosti: - dodatne investicije za preureditev vasi niso potrebne,
- povezava z obstoječim infrastrukturnim omrežjem,
- prenašanje urbanih prvin življenja na kmečko populacijo.

slabosti: - mešanje interesov obeh osnovnih skupin prebivalstva,
- onesnaževanje zaradi kmetovanja v sami vasi moteče deluje na nekmečko prebivalstvo,
- vnašanje amorfnih arhitektonskih rešitev, ki kvarno vplivajo na izgled naselja,
- takšna ureditev zaviralno vpliva na spreminjanje (prilagajanje) zemljiško-posestne strukture za moderno tržne zakonitosti,
- pospeševanje dvoživkarstva,
- nadaljna drobitev posesti.

2.) V starem vaškem jedru se prepletata kmečki in nekmečki element s tem, da se gospodarska poslopja perspektivnih kmetij locirajo na vaškem obrobju

prednosti: - interesi obeh osnovnih skupin prebivalstva so v večji meri usklajeni,
- problemi onesnaževanja zaradi kmetovanja v sami vasi se drastično zmanjšajo (dekoncentracija),
- ureditev pospeševalno vpliva na formiranje perspektivnih čistih kmečkih gospodarstev,

- odmiranje dvoživkarstva,
- prenašanje urbanih prvin življenja na kmečko populacijo,
- potrebna gospodarska poslopja bi bila prilagojena sodobnim normativom agrotehničnih spoznanj,

- slabosti:
- vnašanje amorfnih arhitektonskih rešitev, ki kvarno vplivajo na izgled naselja,
 - potrebna delna razširitev infrastrukturnega omrežja,
 - na videz se poveča zemljiška razdrobljenost, ki pa v sebi že nosi zametke koncentracije v naslednji fazi,
 - potrebne dodatne investicije,

3.) V starem vaškem jedru se skoncentrira nekmečki element s centralnimi funkcijami, perspektivne kmetije (kmečki dom z vsemi gospodarskimi poslopji) se v celoti umaknejo na vaško obrobje

- prednosti:
- interesi obeh osnovnih skupin prebivalstva so usklajeni v največji možni meri,

- slabosti:
- problemi onesnaževanja zaradi kmetovanja v sami vasi se ob upoštevanju lokalnih razmer odpravijo,
 - formirajo se nosilna jedra (družinski kmetje) za sodobno tržno usmerjeno kmetovanje,
 - odmiranje dvoživkarstva,
 - nova usmeritev bi prinesla potrebe po vnašanju sodobnih normativov agrotehničnih spoznanj,
 - zemljiško-posestno strukturo je potrebno v celoti prilagoditi novonastalim potrebam (odprava razdrobljenosti ob upoštevanju reliefnih omejitev)
 - možnost lociranja centralnih funkcij in temeljita prenova vaškega jedra,

- slabosti:
- potrebne dodatne investicije,
 - potrebna temeljita širitev infrastrukturnega omrežja,
 - poveča se odtujenost med ljudmi.

4.) V starem vaškem jedru se skoncentrira nekmečki element s centralnimi funkcijami, perspektivne kmetije (kmečki dom z vsemi gospodarskimi poslopi) se v celoti locirajo v obliki "farm" razpršeno med posameznimi vaškimi naselji

- prednosti:
- interesi obeh osnovnih skupin prebivalstva so usklajeni v največji možni meri,
 - problemi onelsnaževanja zaradi kmetovanja v vasi se povsem odpravijo
 - formirajo se nosilna jedra (družinske kmetije) za sodobno tržno usmerjeno kmetovanje,
 - odmiranje dvoživkarstva,
 - potrebna popolna prilagoditev normativom modernih agrotehničnih spoznanj,
 - možnost lociranja centralnih funkcij in temeljita prenova vaškega jedra,

- slabosti:
- potrebne visoke dodatne investicije,
 - potrebna temeljita širitev infrastrukturnega omrežja,

- potrebno zgraditi nove cestne priključke,
- izrazito se poveča odtujenost med ljudmi.

LITERATURA

Avbelj J., Deset let komasacij Geodetskega zavoda SRS. Sodobno kmetijstvo 1986.

Četina A., Metodika za vrednotenje proizvodne sposobnosti kmetijskih zemljišč. Biotehnična fakulteta VTOZD za agronomijo, Ljubljana, 1987.

Dolinar-Lešnik M., Vpliv sušnega obdobja na kmetijsko pridelovanje v poletju 1988. Sodobno kmetijstvo 1989.

Gosar L., 1988, Agrarni maksimum, Delo - 4.6.1988, Ljubljana.

Jež M., Vpliv regulacij, melioracij in arondacij na avtohtono živalstvo v Severovzhodni Sloveniji. Maribor, 1985.

Kladnik D., 1986, Mešana delavsko-kmečka gospodinjstva kot dejavnik razvoja kmetijstva in podeželja v občini Lendava, Raziskovalna naloga, IGU, Ljubljana.

Kladnik D., 1987, Problematika zemljiško posestnih odnosov s posebnim ozirom na razdrobljenosti kmetijskega zemljišča v občini Lendava, Raziskovalna naloga, IGU, Ljubljana.

Kmetijski inštitut Slovenije, 1981, URP Oblikovanje socioekonomskih proizvodnih sistemov za racionalno koriščenje kmetijskega prostora, Raziskovalna naloga, Ljubljana.

Kneževič M., Melioracije kmetijskih zemljišč in varstvo ter gojitev divjadi in rib, Melioracije in komasacije v luči varstva in obnove divjadi in vodnega živilja, Ljubljana 1985.

Kommission der Europäischen Gemeinschaft, 1988, Die Lage der Landwirtschaft in der Gemeinschaft, Bericht 1987, Brüssel--Luxemburg.

Krapec I., Melioracije v Severovzhodni Sloveniji.

Križnik V., 1990, Oblikovanje ciljev in politike v slovenskem agraru, Sodobno kmetijstvo - Januar 1990, Ljubljana.

Lesar A., Informacija o izvajanju komasacij v Sloveniji. Geodetski vestnik, 1987.

Lesar A., Priročnik za izvajanje komasacij in vodenje komasacijskega postopka. Ljubljana, 1985.

Marušič J., Prostorski vidiki varovanja okolja. Ljubljanski ekološki dnevi '88, Ljubljana, 1988.

Marušič J., Varstvo okolja z načrtovanjem prostora. Pokrajinski učinki človekovih dejavnosti na življenjsko okolje, Bled 1987.

Meden S., Režim podtalne vode na melioracijskem območju SO Lendava, Hidrometeorološki zavod SR Slovenije, Hidrologija Ljubljana. Ljubljana, 1981.

Ogrin D., Krajinsko - ekološki vidiki urejanja kmetijskega prostora. Posvet: Razvojni vidiki rabe in varstva kmetijskega prostora. Ljubljana, 1982.

Ogrin D., Vrednotenje kulturne krajine v Sloveniji, Urejanje prostora 1, Pregled novejših raziskav, Ljubljana, 1988.

Podlesek K., Urejanje Mure, Ledave in ščavnice.

Raziskave kakovosti površinskih voda v SR Sloveniji za leto 1988, Hidrometeorološki zavod SRS, Inštitut za biologijo Univerze Edvarda Kardelja, Kemijski inštitut Boris Kidrič, Zavod za zdravstveno varstvo Maribor, Ljubljana, 1989.

Savič T., Desetletje urejanja kmetijskih zemljišč v Pomurju, Sodobno kmetijstvo, Ljubljana 1988.

Stritar A., Logar M., Razlike v osnovni in dopolnilni obdelavi tal za setev na dveh različnih pedosistemih. Zbornik Biotehnične fakultete Univerze E. Kardelja v Ljubljani. Ljubljana, 1987.

Šešerko L., Hidromelioracije in melioracije. Sodobno kmetijstvo 1988.

Štefanič N., 1989, Obnova vasi v luči koncepcije evropske skupnosti za obnovo vasi in podeželja, Seminarska naloga, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Ljubljana.

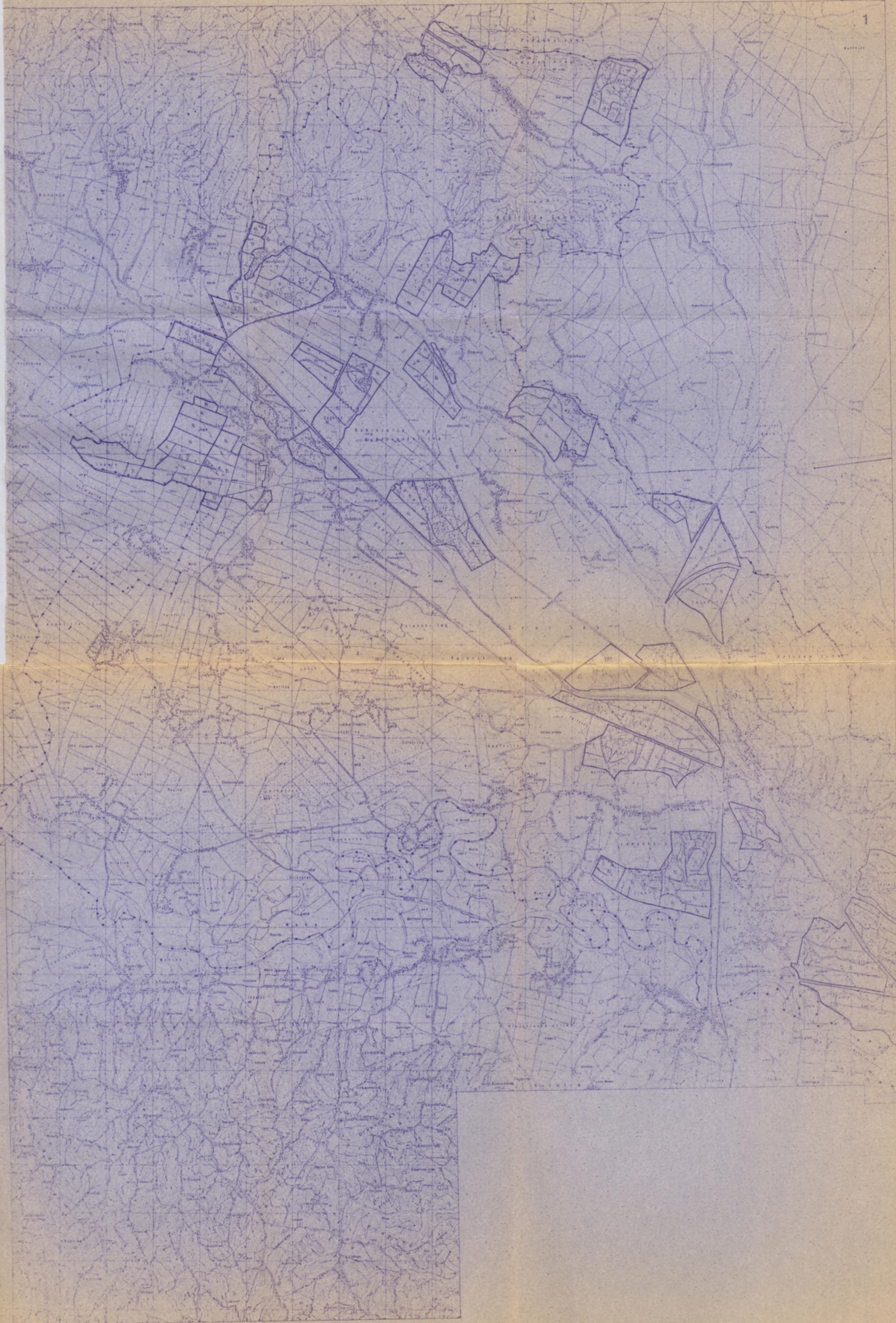
VIR: LETALSKI POSNETKI CAS 1979

CAS 1987

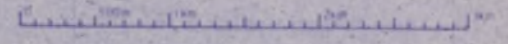
LEGENDA K IZRABI TAL:

N	NJIVA
T	TRAVNIK
P	PAŠNIK
S	SADOVNJAK
V	VINOGRAD
G	GOZD
Gr	GRMIČEVJE
U	POZIDANE POVRŠINE
.....	NESKLENJENA ŽIVA MEJA
◦ ◦ ◦	POSAMEZNA DREVESA
---	POLJSKA POT
==	CESTA
—	MELIORACIJSKI JAREK
—	MEJA MELIORACIJSKO - KOMASACIJSKEGA OBMOČJA

VIR: LETALSKI POSNETKI CAS 1975
CAS 1987

MERILO 1:25 000

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
INTERNO
1975

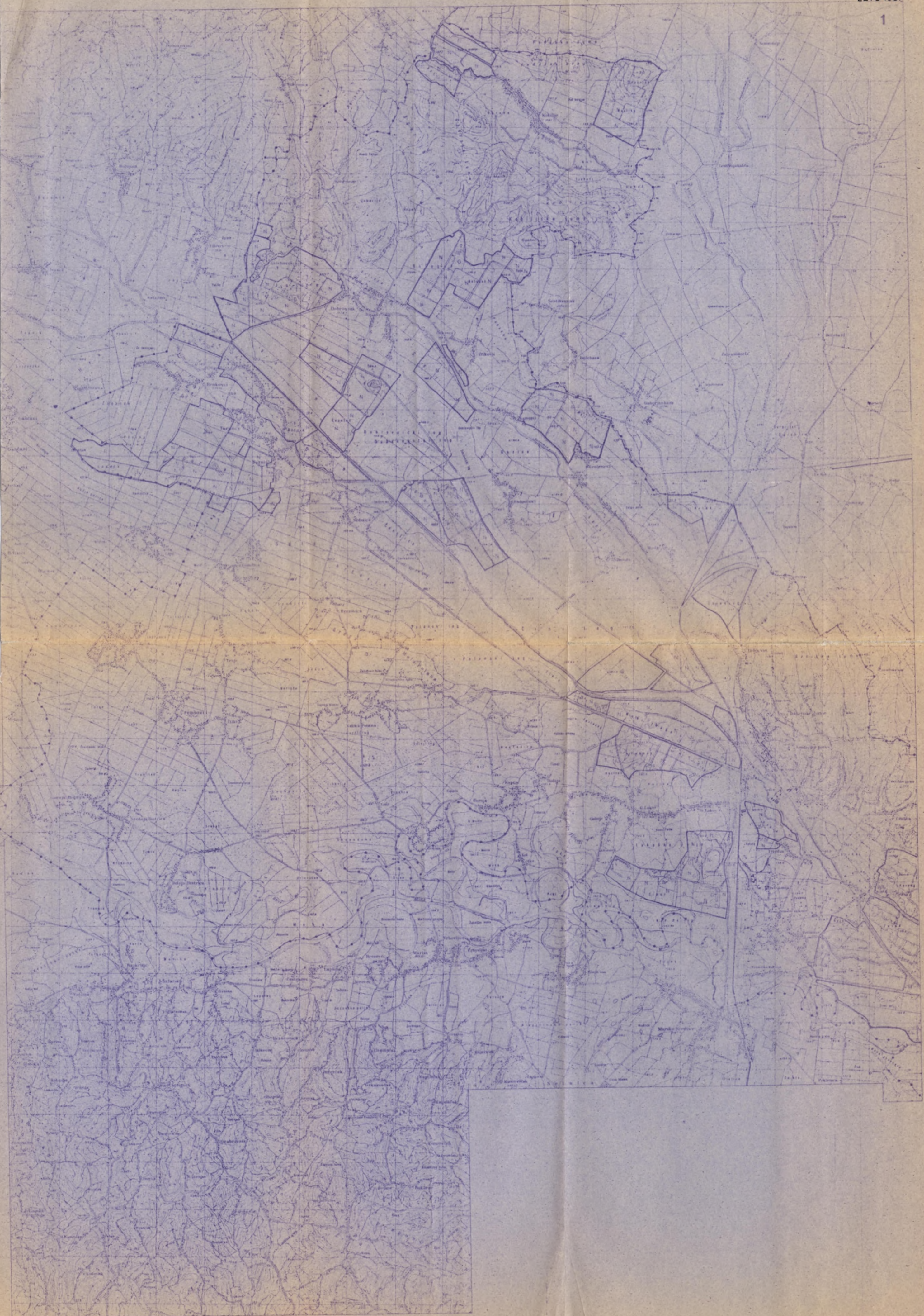

Karta je sestavljena iz naslednjih listov TK 25/G

Občina Lendava 1:25 000 1978.
matrica: topografska karta 1:25 000 (TK 25/G) vsebinska dopolnilna 1974, letni
kronopopisni listi: Beograd, Moskva, 1975/6 in SR Slovenija, Geodetska
uprava SR Slovenija. Karta občine Lendava Geodetska uprava SR Slovenija, Jan-
nina revija letnik 73, priloženo in, topografska karta.

SAMO ZA URADNO UPORABO.
RAZMNOŽEVANJE BREZ ODGOVORNE GEODETSKE UPRAVE SE SLOVENIJE NE PRIPOMEDA

MÉRILLO 1:25000

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
INTERNO
1987

STANJE 1987

Karta je sestavljena iz naslednjih listov 1:25.000

Opština Lendava, 1987b, 1988
skupna topografska karta 1:25.000, izdala: Ljudska obramba, Lendava
Vojvodina, 1987b, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025

ŠKLO ZA UPORABO: 1987b, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025